

WOOD STUDIO på Ringsaker

En mulighetsstudie av Stig og Stein AS

I april 2023 tok produksjonsselskapet Stig og Stein AS initiativ til å skrive en mulighetsstudie hvor man ser på hva som må til for å bygge filmstudio i Brumunddal (heretter **mulighetsstudien** eller bare **studien**).

Studien har blitt utført av Stig Hjerkin Haug, Espen Skinnarland Thorud og Tale Bryn Teigene, alle ansatte hos Stig og Stein, med god hjelp og betydelige bidrag fra ekstern konsulent Jon Tomassen. Vi vil også rette en takk til Ringsaker kommune, ved næringsjef Ove Gjesdal, som har gitt tilskudd og bistått med både kompetanse og entusiasme. Studien hadde heller ikke vært mulig å gjennomføre uten økonomisk støtte fra Innlandet fylkeskommune.

Innholdsfortegnelse

Hva er et filmstudio?.....	3
Hva er en soundstage?	3
Hvis man ser bort ifra soundstage, hva annet består et filmstudio av?.....	5
Hvordan bruker man et filmstudio?	8
Hvor stort er et filmstudio?	9
Anbefalt tomtevalg i Ringsaker	10
Størrelse og utseende	13
Hvordan ser filmstudioets driftsmodell ut?.....	18
Markeds- og samfunnsundersøkelse	25
Kundegrunnlag.....	30
Har Norge behov for et nytt studio?	31
Hvordan kan studioet være et positivt bidrag til nærmiljøet?	32
Hvilke næringer vil kunne få ringvirkningseffekter av studioet?	33
Mulige spesielle «fortrinn» ved en studioetablering i Ringsaker	40
Virtuell produksjon	40
Undervisning.....	42
Miljø- og bærekraft	43
Vedlegg 1: Studietur – datainnsamling:.....	46
Vedlegg 2: Kundegrunnlag – Liste over aktører:	49

Hva er et filmstudio?

Et filmstudio er et spesialinnredet lokale dedikert til innspilling av film, dramaserier, TV-sendinger og andre former for medieinnhold. Filmstudioer kommer i alle størrelser, og tilbyr i all hovedsak et kontrollert og tilrettelagt miljø der produksjonsselskaper og filmskaperne kan realisere sine store eller små visjoner, uten å måtte ta hensyn til solens bane, vær, vind, vekslende temperatur, støy eller andre forhold som kompliserer, forsinker eller umuliggjør et filmopptak.

Til forveksling brukes også det engelske «film studio» om filmselskaper og produksjonsselskaper som administrerer, finansierer og innehar juridisk ansvar for filmproduksjoner, som for eksempel Paramount, Warner Bros. Columbia og Universal. Når man på norsk snakker om «filmstudio» konnoteres det som regel til store, tomme, lyd- og lystette rom. På engelsk kalles dette rommet for «sound stage».

Soundstagen gjorde sitt inntog i Hollywood omtrent samtidig som lydfilmen på midten av 20-tallet. Lydopptaksteknologien, eller det å ha muligheten til å synkronisere lydopptak med filmopptak, var relativt underutviklet og kostbar, så for å kunne ha full kontroll over opptaksforholdene begynte man å bygge store lydette rom. Etter hvert som lydfilmen ble den nye standarden utover 30-tallet, og opptaksteknologien ble billigere og mer utbredt, «eksploberte» utbyggingen av soundstager i Hollywood. Fremveksten av fjernsyn på 50-tallet bidro til ytterligere vekst, og det samme gjorde fremskritt innen spesialeffekter og greenscreen-teknologi på 70- og 80-tallet. Til dags dato fortsetter soundstager å være en viktig og godt integrert del av Hollywood og den internasjonale filmbransjens produksjonssystem, og det er lite som tyder på at etterspørselen etter soundstager vil reduseres med det første.

Hva er en soundstage?

Det finnes flere typer soundstager, dedikert til forskjellige formål og innspillingsoppgaver. Men, i en vanlig soundstage vil man typisk finne et stort, lukket, vindusløst rom med høyt tak og en jevn, avrettet gulvflate. **Gulvet** skal helst være i slipt betong og tåle at en lastebil på 7,5 tonn kjører på det, i tillegg til at det bør være god drenering for å enklere kunne vaskes mellom opptak. **Dører** inn og ut fra soundstagen bør være lydisolerte og ha dørlukkere/dørpumper som ikke lager mye lyd. Man bør også ha en garasjeport inn til soundstagen eller dører som er store nok til at en trailer på 7,5 tonn og 20 meter kan kjøre gjennom. **Veggene** er som regel sortmalt, eller kledd i sorte lyddempende paneler, for å gi et nøytralt utgangspunkt for lysmestere og for å unngå uønskede refleksjoner fra andre lyskilder. Det er vanlig å bygge studiovegger som «ligger på» (fjerner støy under et visst nivå) støykurve NC-35, men det kan tenkes at det er nødvendig med støykurve NC-25 dersom studioet bygges i nærheten av industriområder, jernbaner, motorveier, anleggsområder, etc.

Veggene bruker også å ha såkalte **fixing points** i henholdsvis 2 og 5 meters høyde. Dette er lister eller planker av treverk som går på tvers av veggen og rundt hele rommet. Disse brukes blant annet til montering av kulisser (eksempelvis stendere fra oppsatte lettvegger til veggen) og oppheng av backdrops/baktepper. I mange soundstager har man også skinneganger i taket langs med veggene, i disse kan man henge Molton-duker, som både bidrar til ytterligere

lyddemping og forhindrer lysrefleksjon. **Taket** pleier også å være sortmalt, og ha en støykurve på minst NC-25 for å fjerne lyden av tungt regn, samt ha en bæreevne på minimum 500 kg/m², og ideelt sett ha dedikerte bærepunkter som tåler 500 kg spredt jevnt utover taket. I moderne studioer er det vanlig at man setter opp gangbaner oppunder taket, slik at man kan aksessere et såkalt grid-system ovenfra. **Grid-systemet** er et rutenett (som regel i metall) som tillater montering av lys- og lydutstyr og som kan heves og senkes. I et av studioets hjørner vil det normalt være en spiraltrapp opp til gangbanene.

Nedenfor gis det eksempler på hvordan en soundstage typisk ser ut.

Det finnes også forskjellige former for soundstager med forskjellige spesialiserte bruksformål, blant annet:

- **SFX-studio** utstyrt med avansert teknologi og ressurser for å håndtere spcialeffekter (SFX), som eksplosjoner, brann, såkalte fly-wires for stunts og tilsvarende.
- **Greenscreen/VFX-studio** utstyrt med grønne skjermer som brukes til å legge på dataskapte bakgrunner og spcialeffekter i etterarbeidsfasen.
- **Film tank/pool** med spesialbygde vannbasseng for innspilling under vann.
- **Motion capture-studio** utstyrt med kameraer og annen teknologi som kan fange bevegelsene til skuespillerne og oversette disse til dataskapt animasjon.
- **Broadcast-studio** er rigget for fler-kamera-produksjoner, som for eksempel live-sendinger, debatter, panelshow og tilsvarende, og har ofte tribuner og stoler slik at man kan håndtere større eller mindre mengder med publikum.
- **Virtual production-studio** utstyrt med LED-skjermer eller lerret som kan brukes til å vise/projisere dataskapte eller allerede innspilte bakgrunner i sanntid bak skuespillerne slik at de, og filmarbeiderne bak kamera, får noe annet å spille på enn en grønn vegg.

Virtuell produksjon har hatt en enorm utvikling de siste fem årene, og ligger per dags dato et stykke lenger frem enn bransjens adaptasjonsevne når det gjelder teknologi. Men, når denne teknologien «demokratiseres» på samme måte som det den tidligere nevnte lydopptaksteknologien, står filmbransjen mest sannsynlig ovenfor en produksjonsteknisk revolusjon.

Hvis man ser bort ifra soundstage, hva annet består et filmstudio av?

Servicerom

Vegg i vegg, eller i nærheten av en soundstage, finner man en rekke fasiliteter og rom med andre innspillings-beslektede funksjoner, kalt servicerom. Garderober, sminkerom og mindre, midlertidige kostymelager er alle essensielle når det kommer til å klargjøre skuespillerne før opptak. Disse ligger som regel veldig nært soundstage, ofte med direkte adkomst til soundstage, da man ønsker å ha skuespillerne så nært filmsettet som mulig fordi det er tidsbesparende og forenkler kommunikasjon og logistikk. Kulisser og rekvisitter har ofte egne lager og verksteder hvor de produseres, oppbevares eller endres på før og mellom opptak. Disse ligger i andre rekke, etter garderober og sminkerom. I tillegg har man ofte et utstyrslager, som regel låsbart og på bakkeplan, hvor kamera-, lyd- og lysutstyr oppbevares når det ikke er i bruk. I tredje rekke er oppholdsrom som skuespillere, filmarbeidere og statister kan oppholde seg i når de ikke trengs.

Kantine

Det er også vanlig med en tilknyttet kantine eller spisesal i et filmstudio. Noen studioer har operasjonell kantine med bemannet kjøkken, mens andre har ubemannede spisesaler eller oppholdsrom hvor filmarbeiderne kan spise mat levert av cateringselskap.

Produksjonskontor

Produsent, linjeprodusent, produksjonsleder og andre nøkkelpersoner som ikke jobber med selve innspillingen inne i soundstage, sitter som regel på et produksjonskontor i nærheten av soundstagen. Disse har overordnet ansvar over innspillingen, og planlegger gjerne flere innspillingsdager fremover i tid. Det finnes ingen fasit på hvordan et produksjonskontor ser ut, men det er vanlig med skrivebord, kaffemaskin, internett- og printertilgang og store vegger eller tavler for å kunne henge opp produksjonsplaner og post-it-lapper. I tilknytning til produksjonskontoret finnes gjerne et møterom for manuslesing og fagsjefmøter, og gjerne også et rom eller et sted hvor man kan snakke i telefonen konfidensielt og uten å forstyrre andre.

Teknisk utstyr

I tillegg til fasilitetene nevnt ovenfor, er det vanlig at filmstudioer inneholder et minimum av teknisk utstyr. Noe av utstyret er fysisk montert i hvert studio, som for eksempel lysheiser og rørsystemer i taket for oppheng av lys- og lyd-utstyr eller heisekraner. Trucklift, sakselift og bomlifter kan som regel lånes eller leies. Det samme gjelder stiger og stilas.

Noen studioer eier også et utvalg av kameraer, lys- og lydutstyr, og kan leie ut disse. Det vanligste er at studioene har en avtale med firmaer som spesialiserer seg på utleie av slikt

utstyr, og i noen tilfeller etablerer slike utleiefirmaer seg med egen filial eller lager i nærheten av studioet.

Parkeringsplass

Gode parkeringsmuligheter rundt et studio er viktig. En filmproduksjon innebærer som regel mye logistikk, og det er dermed naturlig med utstrakt bruk av varebiler og lastebiler for å frakte utstyr og rekvisitter til og fra studio både før, under og etter opptak. I tillegg blir det ofte en del persontransport til og fra nærliggende hoteller og knutepunkter for kollektivtransport. Flere studioer eier en egen bilpark som produksjonene kan leie. De fleste studioene i Norden har parkeringsplasser til 80–100 biler.

Det må tas høyde for at fremtidens vogntog skal rygges inn til porter og ramper. Nordiske modulvogntog for «terminal til terminal-transport» er 25,3 m lange og brukes i dag til transport av blant annet lysutstyr. På kontinentet brukes semitrailere på 18,3 m.

Ifølge Nortransport og bransjestandarden BVL bør det være minst 40 meter fra rampa til neste hindring for å rygge et normalt vogntog vinkelrett på et bygg. Dette betinger at bilen kommer inn mot rampa når den skal ta «tilsvingen».

Ettersom modulvogntog ikke brukes til ordinær varelevering, er 40-metersgrensa satt for biler på inntil 22,5 m. Det bør derfor i dette tilfellet tas høyde for 45 meter. Kjøreretningen bør organiseres slik at bilene har venstresving før de rygger inntil.

Backlot

En backlot er et område i nærheten av studioet, hvor man kan bygge permanente eller midlertidige eksteriører for utendørsopptak. Eksempelvis en gate som ligner på New York eller London, en liten landsby eller et gårdstun for den saks skyld. I mange tilfeller består byggene kun av en fasade, gjerne med tre vegger og tak, men de kan også bygges med fire vegger slik at de kan benyttes som lagerplass for rekvisitter. Backlots er mindre vanlig nå enn før i tiden, og de fleste produksjoner benytter seg av reelle locations når de skyter eksteriører. Flere av studioene i Norden kan tilby en eller annen form for backlot som tillater produksjonene å spille inn generelle utendørsscener. En backlot kan også tillate opptak som ikke like lett lar seg løse innendørs i et studio. Mindre stunts med kjøretøy, eksplosjoner og brann kan være eksempler på dette.

Eksternt lager

Flere studioer har også eksterne lager en kort kjøretur unna, hvor de oppbevarer eldre rekvisitter og kulisser etterlatt av tidligere produksjoner. Dersom en ny produksjon har planer om å bygge et sykehusrom i studioet, kan det tenkes at det finnes vegger eller rekvisitter på lager som kan gjenbrukes.

Andre «usynlige» fasiliteter ved et filmstudio

Strøm (og internett)

Hvert studio bør ha en egen strømtavle som minimum sørger for 700kW per studio. Studioet bør også ha gode og sterke tilgangspunkter for internett, både kablet og trådløst og ideelt sett det raskeste fibernettet som er tilgjengelig på lokasjonen. Filmopptak krever store mengder lagringskapasitet, og i mange tilfeller vil produksjonen gjerne ha mulighet til å laste dette opp i skyen eller et annet eksternt back-up-sted.

Brannsikkerhet

Et filmstudio har normalt en høyere brannrisiko enn andre næringsvirksomheter, med mye belysning og strømkrevende utstyr, rekvisitter av treverk og innimellom pyroteknikk. Derfor er det viktig at man følger lokale krav til brannsikkerhet.

I mange tilfeller ser man på brannsikkerhet ut ifra størrelsen på bygg og antall personer som oppbevarer seg i bygget. Et godt utgangspunkt kan være at man i et studio skal ha en kapasitet på 1 person per m². Ved å sørge for dette kan man som regel også leie ut studioet til konserter, konferanser, også videre, uten å være redd for at man ikke tilfredsstiller sikkerhetskravene.

Oppvarming og ventilasjon

Studioene burde kunne holde varme på 18–20 grader celsius gjennom hele året, også på vinteren. Det stilles som regel ingen eller minimale krav til aircondition på studioer. De er som regel svale på grunn av de få vinduene og den gode takhøyden, men det bør tas høyde for at det også i Norge kan være varme perioder. I tillegg vil sekundærbruk av studioene (konserter, konferanser, etc.) kunne føre til større forsamlinger av mennesker. Ventilasjonen bør dimensjoneres også for dette.

Hvordan bruker man et filmstudio?

Hvordan man bruker et filmstudio vil i stor grad variere avhengig av de spesifikke behovene til hver produksjon, men det finnes noen generelle aktiviteter eller bruksfaser som er like for de fleste produksjoner.

Forberedelse

Etter å ha booket et studio, og før man faktisk begynner på leieforholdet, pleier produksjonsselskapet å forberede og koordinere innspillingen. I dialog med driverne av studio, kommer man frem til hvordan lokalene skal brukes og hva man trenger å leie av eventuelt tilleggsutstyr. Dersom studioet ikke har eget utstyr, hjelper de som regel til med å sette produksjonen i kontakt med relevante utstyrsleverandører. Studio kan også, i denne fasen, ta imot kostymer, materialer og andre ting som produksjonen sender til studioet før de selv ankommer. Produksjonen kan også be studioet om å leie inn eller inngå avtaler med lokale håndverkere og andre som trengs for å bygge i- eller rigge til studio.

Innrykk og opprigging

Det første man gjør som produksjonsselskap når man ankommer et studio, er å rigge seg til på produksjonskontoret og detaljplanlegge innspillingen. Samtidig begynner produksjonens Art Department å ta i bruk verksteder og bygge filmsett inne i soundstagen. Regi og skuespillere kan, mens filmsettet bygges, øve på replikker og bevegelsesmønstre inne i soundstagen. Kostymeavdeling etablerer seg i egnede servicerom, og avholder kostymeprøver for skuespillerne om det ikke allerede er utført. På et tidspunkt kommer også de som er ansvarlige for lys-, lyd- og kamerateknologi til studioet for å finne optimale kameravinkler og sette opp riktig belysning.

Innspilling

Når det ovennevnte er utført, begynner det å bli klart for opptak. Flere filmarbeidere kommer til, og alle som jobber på produksjonen samles på produksjonskontorets møterom for å koordinere opptak, og samles i soundstagen for å gå gjennom det som skal skytes. På innspillingsdagen trekker produksjonskontoret seg tilbake, mye av jobben deres er allerede gjort, og fra og med nå tar de seg av eventuelle problemer som måtte oppstå, samtidig som de håndterer logistikk, catering og andre praktiske forhold. Inne i soundstage er det fullt fokus på opptakene som skal gjøres, og i servicerommene jobbes det på spreng med å klargjøre skuespillere før, mellom og etter opptak.

Nedrigging

Etter innspilling, demonterer man filmsettet man har bygget inne i soundstagen. Kamera-, lys og lydutsyr pakkes ned og sendes på lager eller tilbake til leverandør. Rekvizitter sendes til lager, ombygging eller destruksjon, avhengig av hva produksjonen har planlagt videre. Soundstagen settes med andre ord tilbake til slik den så ut i det produksjonen rykket inn. Service-rommene tømmes for verktøy, kostymer, sminke, etc. Det samme gjelder produksjonskontoret; alt pakkes ned og sendes tilbake til produksjonsselskapets permanente adresse, slik at det skal bli enkelt for den neste produksjonen som kommer å tilpasse lokalene sitt bruk.

Hvor stort er et filmstudio?

Filmstudioer kommer i ulike størrelser, men når man snakker om filmstudiotørrelser snakker man som regel om størrelsene på soundstageene, selv om størrelsen på tilstøtende servicerom i grunn er vel så viktig. For å få en bedre forståelse for størrelsen på en normal nordisk soundstage med servicerom, kan det være hensiktsmessig å sammenligne info fra de viktigste studioene i Norge, Danmark, Sverige og til dels Island.

Filmparken på Jar har tre soundstager på henholdsvis 440, 427 og 333 kvadratmeter. Filmcamp i Målselv har en soundstage på 780 kvadratmeter. Dagslys i Nydalen har en soundstage på 500 kvadratmeter og fire mindre på mellom 81 og 211 kvadratmeter. Ystad Studios i Skåne har to soundstager på cirka 600 kvadratmeter, hvor den ene er forbeholdt virtuell produksjon, mens Gothenburg Film Studio har tre soundstager på 900, 350 og 250 kvadratmeter. Studio Fares i Trollhättan har en soundstage på 1000 kvadratmeter. Nordens største studio, Filmstationen utenfor København, har per dags dato tre soundstager på henholdsvis 1702, 1392 og 253 kvadratmeter, men planlegger å bygge to nye på 2100 kvadratmeter. Det jobbes også med etablering av et studio på Island med tre soundstager på henholdsvis 3000, 1500 og 1000 kvadratmeter. I tillegg til disse finner man også en rekke studioer og soundstager rundt om i Norden som spesialiserer seg på broadcasting, i størrelsesorden 200–2000 kvadratmeter.

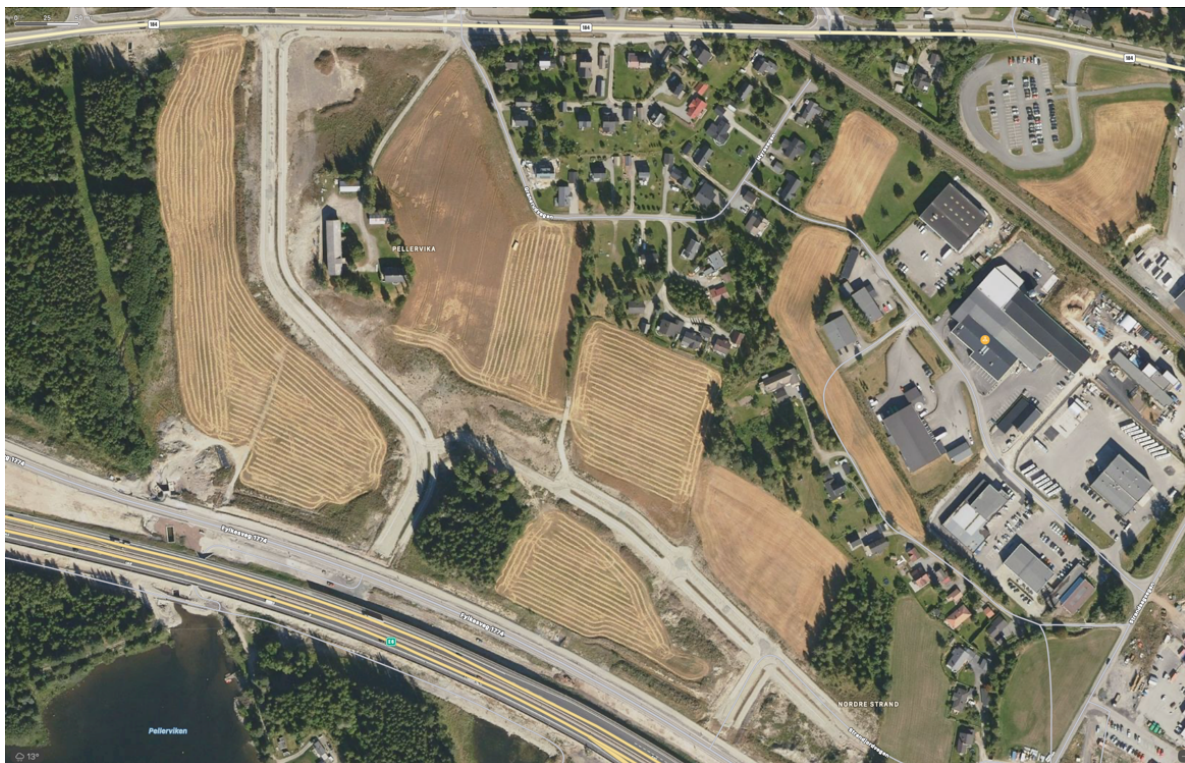
Til sammenligning er en gjennomsnittlig soundstage i Los Angeles på 1858 kvadratmeter. Det anslås at det i Los Angeles-området totalt finnes en halv million kvadratmeter med soundstage, hvor de største er oppimot 4000 kvadratmeter. Verdens største soundstager ligger Potsdam i Tyskland, hvor Babelsberg Film Studio Stage 19 og 20 måles til å være henholdsvis 7044 og 5570 kvadratmeter. Begge disse har stolper og midtdragere gjennom rommet. Verdens tredje største soundstage er 007 Stage ved Pinewood Studios (en time vest for London) som kan skilte med hele 5490 kvadratmeter. Mange regner 007 Stage som verdens største, da soundstagen er stolpefri, men til gjengjeld har den en stor nedsekning i gulvet som gjør at gulvet ikke er helt flatt.

Når det gjelder plass til servicerom knyttet til et studio, er det vanskelig å anslå en eksakt størrelse. Noen studioer har et minimum av rom, mens andre har flust. Filmparken på Jar har mange servicerom i umiddelbar nærhet til studioene, inkludert skuespillergarderober, toaletter, oppholdsrom, malersal, kjøkken og kontorer. Filmstationen på Værløse utenfor København har også tilstrekkelige servicerom i form av kontorer, kantine, sminke- og kostymerom, lager og tekniske rom. Studioene på Filmstationen og Ystad ser ut til å ha omtrent samme mengde servicerom og er omtrent like store i kvadratmeter. Basert på disse eksemplene kan det virke som om et studio, uavhengig av størrelse, har behov for rundt 600 kvadratmeter i tilknyttede arealer som kan brukes til servicerom.

Anbefalt tomtevalg i Ringsaker

I forbindelse med denne mulighetsstudien ble det gjennomført en rekke analyser av mulige tomter i Ringsaker kommune som kunne være egnede for bygging av et filmstudio. Tidlig i prosessen ble det identifisert en tomt, med navn «Ringsaker, 5/100», som for noen år siden ble omregulert fra å være et landbruksområde til næringsområde. Området blir i kommuneplanen omtalt som «Strand – Pellerviken». Tomten skilte seg positivt ut med sin nærhet til Europavei 6 som kobler Brumunddal med hovedflyplassen Gardermoen, hovedstaden Oslo, samt de andre Innlandsbyene Hamar og Lillehammer. E6 er også en naturlig vei å velge for produksjoner som ønsker å spille inn utendørs på Vestlandet, og det kan tenkes at det å legge innendørs produksjon til Brumunddal «på veien» vestover vil være attraktivt for mange.

Nedenfor ser man kart over området hentet fra arealplaner.no/ringsaker3411. Kartet til venstre viser tomtegrensen til «Ringsaker 5/100» og kartet til høyre viser mulig inndeling i tomteparseller i henhold til kommunens reguleringsplan (reguleringsplan under arbeid ved henting av skjermbilder). Under kommunekartene ser man et satellittfoto av området, hentet fra Apple Maps.

Innledningsvis ble det sett på flere mulige forslag til plassering av filmstudio på tomten. Det var i all hovedsak fire forhold som ble vektlagt i utforskningen av alternativene; tilkomst, støynivå, utbyggingsmuligheter og signaleffekt. Med tilkomst menes at det er enkelt å anlegge vei til studioet. Det er viktig at filmstudioer er lydisolert, og grad av lydisolering som kreves påvirkes i all hovedsak av støynivået på tomten, derfor er dette vektlagt allerede i denne utforskende fasen. Utbyggingsmuligheter er også vektlagt, og med det menes mulighetene til å bygge videre på studioet med ekstra soundstage(r), flere servicerom, mer kontorplass, større lager, undervisningsrom, et cetera. Med signaleffekt menes det hvordan filmstudioets beliggenhet kan påvirke dets synlighet i terrenget og i ytterste konsekvens hvorvidt bygget på sikt kan kunne kalles et «signalbygg» – et ord som ofte brukes om et fremtredende, representativt byggverk i arkitektonisk kvalitet. Noen hundre meter unna den foreslåtte tomten, finner man et annet signalbygg, det 85,4 meter høye Mjøstårnet/Wood Hotel. Det har fra kommunens side vært luftet et ønske om at man i denne mulighetsstudien skal forsøke å se på filmstudioet som et mulig nytt signalbygg som kan «snakke samme arkitektoniske språk» som Mjøstårnet.

Det ble i første omgang snakket om tre alternativer, henholdsvis nord, vest og sør-øst for gården som per dags dato står på tomten. Nedenfor kan man se bilder av de tre alternativene. Merk at det på disse bildene er skissert inn bygg med forskjellige dimensjoner og plasseringer i forhold til hverandre. Parallelt med utforskningen av beliggenhet ble det utforsket mulige størrelser og planløsninger.

Det nordlige alternativet (bildet til venstre) har fordelen av å ligge nært den nyetablerte veien som går gjennom området, samt tett på fylkesvei 184 (Ringsakervegen). Signaleffekten ved denne plasseringen kan ikke sies å være den beste, all den tid bygget ikke vil bli så synlig fra Europaveien, men samtidig gjør beliggenheten det mulig å bygge ut studioet mot øst/sør-øst (eller på vestsiden av den nye veien) dersom det blir et behov for å ekspandere virksomheten. Bildet i midten, **det vestlige alternativet**, ligger godt til med tanke på signaleffekt med god synlighet fra nordgående kjørefelt på E6. Når det kommer til utbygging oppleves denne plasseringen som noe begrensende, med tomtegrense tett på i vest og vei og gård i øst. Ekspansjonsmulighetene nordover er greie, men sørover vil støynivået økes betraktelig etter hvert som man nærmer seg motorveien. **Det sør-østlige alternativet** (bildet til høyre) kan skimte med en beliggenhet som er godt synlig fra E6 (i begge kjøreretninger), men støymessig er dette et dårligere alternativ enn de to andre. Hva angår tilkomst er dette alternativet like godt som det vestlige, men ikke fullt så godt som det nordlige.

Etter å ha utforsket alternativene på papiret, ble det gjennomført en fysisk befaring for å kartlegge andre faktorer som vil kunne virke inn på filmstudioets plassering, eksempelvis nærhet til naboer og topografi. Under befaringen fant man ut at det nordlige alternativet var det som fremstod som mest lovende for studiobygging i denne omgang. Merk at dette kun er et forslag, og at filmstudio-prosjektet på ingen måte er låst til denne beliggenheten. De vestlige og sør-østlige alternativene ble med andre ord satt til side for nå, blant annet grunnet støynivå og topografiske forhold som kart og satelittfoto ikke ga et klart bilde av. Samtidig ble det etablert et nytt, østlig alternativ for videre utforskning. Nedenfor kan man se de nye alternative plasseringene skissert inn på kartet. **Det østlige alternativet** (bildet til høyre) ligger på en høyde med god eksponering med tanke på signaleffekt, men har også en plassering som oppleves som veldig tett på naboene i vest og en betydelig høyere støyprofil enn det nordlige alternativet. På grunn av dette ble også det østlige alternativet forkastet til fordel for det nordlige, i det videre arbeidet med mulighetsstudien.

Det foreslås dermed at den nordlige delen av tomten «Ringsaker, 5/100» er den som er best egnet for bygging av filmstudio. For å kunne komme med en tydelig anbefaling trengs det derimot grundigere undersøkelser av grunnforhold og befaring med personell med byggeteknisk kompetanse først.

Plasseringen har god tilkomst via vei, og ligger på den delen av tomten som opplever minst støy fra motorveien. Ringsakerveien er også trafikkert, men ikke på samme måte som E6. Ved en eventuell videreføring av mulighetsstudien vil det være naturlig å foreta ordentlige støymålinger på den aktuelle tomten. Videre er området relativt flatt (i motsetning til det vestlige alternativet), og plasseringen oppleves ikke som sjenerende, eller for tett på, naboene (slik som ved det østlige alternativet). Når det gjelder mulighetene for utbygging fremstår denne plasseringen som god, med tilstrekkelig plass for ekspansjon øst- og sørøver. Den eneste haken med denne delen av området er at filmstudioet vil bli lite synlig for gjennomreisende på E6, men for lokalbefolkningen, som jevnlig benytter seg av Ringsakerveier, vil nok bygget kunne fremstå som et signalbygg.

Nedenfor kan man se et kartutsnitt som viser filmstudioets foreslåtte beliggenhet. Til venstre er kartutsnitt fra kommunens kart (hentet fra arealplaner.no/ringsaker3411). Til høyre kan man se det samme utsnittet på satellittfoto (hentet fra Apple Maps) i tillegg til et rektangel som et felt filmstudioet bør ligge innenfor. Merk at rektangelet ikke markerer studioets vegger, men indikerer tomtegrensene i en tenkt parsell.

Størrelse og utseende

Parallelt med utforskningen av beliggenhet ble det utforsket mulige størrelser og planløsninger for filmstudioet. Det ble engasjert en frilansarkitekt, Emre Senoglu, med hensikt om å komme opp med et konkret forslag til størrelse og utseende på filmstudioet, og til slutt noen bilder (også kalt arkitektoniske renderinger eller 3D-visualiseringer), som kan brukes på forsiden av- og i forbindelse med presentasjoner av mulighetsstudien.

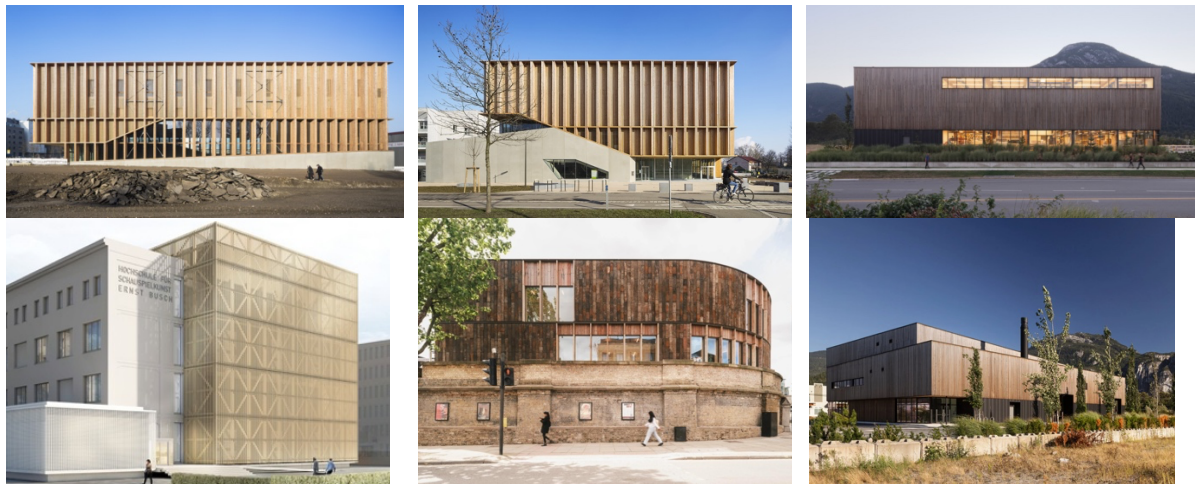
Til å begynne med ble det definert noen forutsetninger som arkitekten skulle hensynta i sitt arbeid.

- Soundstage må ha en grunnflate på minst 1500 kvadratmeter
- Soundstage må være minst 10 meter høyt
- Soundstage må ha en garasjeport som er 5 meter høy
- Servicerommene (kontor) må ha en grunnflate på minst 600 kvadratmeter (helst 1000)
- Servicerommene (kontor) må ligge vegg-i-vegg med sound stage
- Soundstage og servicerom (kontor) må plasseres på en måte som gjøre det mulig med ekspansjon og tilbygg
- Filmstudioet må ha en parkeringsplass, samt være plassert på en måte som gjøre det mulig med tilkomst med semitrailer.

I tillegg ble det tilført noen ekstra forutsetninger i samråd med Ringsaker kommune:

- Studioet bør «snakke arkitektonisk» med Mjøstårnet/Wood Hotel, for eksempel ved at fasaden består av treverk og/eller limtre-elementer
- Studioet bør ha solcellepaneler på taket

Videre ble det, sammen med arkitekten, funnet frem en rekke bilder av referanse-bygninger i lignende størrelse og utforming som de ovennevnte forutsetningene. Nedenfor kan man se et lite utvalg av disse.

Arkitekten, som for øvrig er utdannet ved Aarhus School of Architecture og har jobbet mye i de nordiske landene, forstod oppgaven godt og utarbeidet en rekke forslag til hvordan filmstudioet kunne se ut basert på de ovennevnte spesifikasjonene og referansefotoene. Et grep, eller designmessig valg, som ble gjort tidlig i prosessen var å avrunde hjørnene på studioet for å gi det en mykere, mer organisk form og samtidig få det til å fremstå som mindre enn det faktisk er når man ser det fra bakken. Nedenfor kan man se arkitektens visualisering av hvordan studioet muligens kan se ut.

På bildet kan man se hvordan studioet kan plasseres i terrenget på tomten nordlige område, som beskrevet ovenfor. Tilkomst til studioet skjer gjennom avkjøring på Ringsakerveien (nederst i bildet). Her kan det tenkes at man må begrense tilkomst ved hjelp av bom- eller innkjøringsport, og at man bør gjerde inn området av sikkerhetshensyn, men for syns skyld har man utelatt dette fra visualiseringen. Utendørsområdet på tomten er bygget opp som en slags rundkjøring, som i tillegg til å tilføre et slags grøntområde, gjør det enklere med tilkomst av lastebiler som skal rygge inn i studioet for å levere utstyr. På bildet er det skissert opp omtrentlig 30 parkeringsplasser for biler, dette er kanskje litt lite, jamfør det som står skrevet i kapittelet om hva et filmstudio består av (side 5), men det kan tenkes at man kan utvide antall parkeringsplasser rundt byggets østlige og sørlige side ved behov (der det på visualiseringen er satt inn busser, lastebiler, utstyr og containere). Selve studioet er kledd i to forskjellige uspesifiserte tresorter, og kontorbygget er kledd i en tredje tresort, også forskjellig fra de andre. Studioet har fått to store kjøreporter og en personinngangsdør på den vestlige veggen (knappt synlig på visualiseringen). På taket kan man skimte solcellepaneler. Kontoret har en hovedinngang på nordveggen og langs vestveggen har den fått et slags overbygg i limtre som markerer en slags markterasse som kan benyttes av studioets besøkende på sommerstid. Oppe på kontorets tak er det tegnet inn et spiseområde og en grønnsakshage.

Studioets fasiliteter

Det har i denne omgang kun blitt laget en visualisering av filmstudioets eksteriør. Hva som befinner seg på innsiden av studioets vegger vil i denne omgang ikke visualiseres, kun beskrives på mer overordnet nivå. Beskrivelsene vil være basert på tidligere erfaringer, studio-besøk i København og Ystad, samt råd fra sparringspartnere som har kunnskap om studiodrift.

Som nevnt i kapittelet på studiestørrelse (side 9) anslås det at man trenger om lag 600 kvadratmeter med servicerom per soundstage. Ettersom det her er snakk om to soundstager

(en vanlig og en LED) på totalt rundt 1500 kvadratmeter, foreslås derfor at kontorbygget er på 1000 kvadratmeter fordelt over to etasjer, med garderober, sminkerom, kostymelager, verksted, rekvisitt og kulisser-lager, utstyrlager og resepsjon i første etasje, og oppholdsrom, kantine og produksjonskontor i andre etasje. Det antas med andre ord at noen av fasilitetene kan benyttes selv om det hypotetisk sett kan være to produksjoner samtidig på studioet. Disse rommene, eller fasilitetene og funksjonene, kan sies å være «need to have» ved et filmstudio.

I tillegg bør man se på mulighetene for å inkludere en kinosal eller et auditorium for fremvisning og eller større møter, egne lokaler for etterarbeid (klippesuite, lydstudio, fargegrading, etc), og undervisningsrom (klasserom, bibliotek, arbeidsstasjoner og grupperom). Disse må kunne anses som «nice to have».

Mulig oppdeling av byggetrinn i moduler

Når man først har begynt å bevege seg over i dette landskapet av hva som må- og bør-være av fasiliteter på et filmstudio, kan det være naturlig å også nevne noe om mulig oppdeling av byggetrinn i «moduler» som gjør det tydeligere for eventuelle eiendomsinvestorer og utbyggere å forstå hvordan de forskjellige modulene muligens kan finansieres gjennom strategiske- og økonomiske samarbeid og innhenting av ekstern kapital. I tillegg sier oppdelingen noe om hva som bør bygges først, og hva slags påbygg man kan tenke seg komme i andre rekke og samtidig kan forsterke studioets markedsposisjon på sikt.

Modul 1: Soundstage

Studioets «hovedattraksjon» er soundstagen. Det er denne som bør bygges først. I denne studien snakkes det om en soundstage på 1000 kvadratmeter, men det bør også nevnes at denne nok med fordel kunne vært på 1500 kvadratmeter.

Ringvirkningsøkonomi - hvordan en krone i studioleie, gir flere kroner i omsetning i regionen i andre bransjer, er omtalt i senere mulighetsstudien (fra side 31). Skal det bygges større, eller flere, soundstager kan deler av finansieringen etterspørres hos de partnerene som tjener mest på nevnte ringvirkningsøkonomi.

Modul 2: LED-stage

Det å bygge en LED-stage for virtuell produksjon ved studioet er noe som absolutt bør utforskes. Se eget kapittel om spesielle regionale fortrinn, fra side 38 for mer utfyllende info om mulige samarbeidspartnere og interessenter.

LED-stage kan som separat leieprodukt ha en bredere kundegruppe enn soundstagen. Reklame, informasjon- og opplæringsfilmer kan være aktuelle kundegrupper. Aktører i denne bransjen kan også være med å garantere leieinntekter og/eller bidra med finansiering. I tillegg er LED-stage-teknologi et område der det trengs kursing, utdanninger og etterutdanninger. Her kunne bransjeforeninger og utdanningsinstitusjoner vært mulige leietagere og/eller partnere.

Modul 3: Servicerom

Tidligere i oppgaven ble det nevnt at man trenger om lag 600 kvadratmeter med servicerom per soundstage, uavhengig av størrelsen på soundstage. Dette er blant annet garderobes, sminkerom, kostymelager, verksted, rekvisitt og kulisser-lager og utstyrlager. Hvorvidt man skal doble antallet servicerom ved å bygge to soundstages (eller en soundstage og en LED-stage) kan debatteres. I noen tilfeller vil det være samme produksjon som leier begge soundstages og da vil de mest sannsynlig ikke ha behov for dobbelt så mange servicerom, og i noen tilfeller, for eksempel dersom det på går to produksjoner samtidig, vil nok noen av rommene (eksempelvis lager og verksted) kunne benyttes av begge om hverandre.

Modul 4: Kontorer

Når det kommer til kontorer, anbefales det i denne mulighetsstudien at man bygger minst 200 kvadratmeter med produksjonskontorer per soundstage, totalt 400 kvadratmeter. Kontordelen kan nok også med fordel bygges enda større når man først bygger, for å gjøre rom for å utvide med flere soundstages med årene. I et utleieforhold til en produksjonsselskap vil man leie kontorarealer i en lengre periode i forkant av innspillingen i studioet. Derfor bør kontordelen bygges slik at inntil tre produksjoner kan jobbe parallellt.

Modul 5: Undervisning

Som en påbyggings-modul anbefales det at man undersøker mulighetene for å bygge et undervisningsbygg ved siden av-, eller i nærheten studioet.

Se eget kapittel om undervisning (side 40) for mer informasjon om undervisning og etterutdanning, samt aktuelle samarbeidspartnere / interessenter.

Modul 6: Etterarbeidsstudio

Det foreslås også at man får utredet muligheten til å bygge et etterarbeidsstudio i tilknytning til studioet. Et slikt studio vil kunne forsterke studioets funksjon som et filmfaglig senter (ref undervisningstilbud), tiltrekke seg andre produksjoner (som ikke har behov for studio-leie) og kanskje bidra til å holde produksjonene lengre ved studioet.

Om filmstudio skal ha egne undervisningslokaler er dette i tilfelle en modul som bygges oppå eller inntil kontordelen. Undervisningslokaler er trolig ikke auditorium med skrå gulv da gruppestørrelsene er relativt små. Trolig er det snakk ett rom som er 80 til 100 kvm stort, og som kan deles i to like rom.

Hvordan ser filmstudioets driftsmodell ut?

I dette kapitlet ser vi nærmere på operasjons- og driftsaspektet til et filmstudio. Det vil blant annet bli sett på utleiepriser og prismodeller, forskjellige inntektskilder, driftskostnader, mulige årsverk og arbeidsoppgaver, utvikling av flere forretningsområder, eierforhold, etableringsfasen og finansieringsalternativer.

Priser

For å kunne si noe kvalifisert om priser på leie av studio og tilhørende fasiliteter, er det innhentet priser fra filmstudioer i sammenlignbare markeder i Norge, Sverige og Danmark. Vi har også sett på priser på studioinnspilling i Latvia, Tsjekia og Ungarn – da dette er land som er mye brukt av norske produksjoner.

Studioene i Filmparken på Jar utenfor Oslo er ikke sammenlignbare med et nytt og moderne studio i Ringsaker, men det brukes til mindre produksjoner og vil i enkelte sammenhenger kunne bli sett på som en konkurrent. Filmparken har dessuten fordelen av å holde til der brorparten av den norske filmbransjen bor og jobber. Det er med andre ord ikke nødvendig med mye reise, overnatting på hotell og annen fordyrende logistikk når norske produksjoner gjør sine opptak der.

Driftsinntekter

Disse forholdene sett i betraktning, er prisen pr. kvm likevel lagt noe høyere enn på Jar, da et nybygget studio i Ringsaker vil ha vesentlig bedre og mer effektive fasiliteter.

Når det gjelder belegggrad, vil et nytt studio i Ringsaker trenge tid til å bygge kjennskap og kunnskap, og det er laget et inntektsbudsjett på tre år der belegggraden stiger gjennom årene i takt med økt kjennskap og at man får referanseproduksjoner å vise til.

Det legges til grunn at studioet leier ut 3 av 4 uker pr. mnd til studioprisk, resten er ned- og oppriggstad. Dvs. at 3 uker pr. mnd = 100 % belegg. Her tar man også høyde for rabatter som er vanlige å få i denne bransjen – ved lengre produksjoner reduseres dagsleien.

WOOD STUDIO							
	m2	NOK/m2/day	NOK/day	NOK/week	NOK/month	Capacity	YEARLY INCOME
Stage 1	1000	30,00	30 000,00	150 000,00	450 000,00	100%	NOK 13 236 000
Led Stage	500	45,00	22 500,00	112 500,00	337 500,00	90%	NOK 11 912 400
						80%	NOK 10 588 800
Workshop	300	10,00	3 000,00	15 000,00	45 000,00	70%	NOK 9 265 200
Warehouse	300	4,00	1 200,00	6 000,00	18 000,00	60%	NOK 7 941 600
Make-up/wardrobe	250	10,00	2 500,00	12 500,00	37 500,00	50%	NOK 6 618 000
Leieinntekter kontor	200	20,00	4 000,00	20 000,00	60 000,00	40%	NOK 5 294 400
Leieinntekter crew					30 000,00		
Kick back - sound and light rental					75 000,00		
Kick back - secondary service					50 000,00		
Parking EXT	2000	0,00	0,00	0,00	0,00		
				NOK 316 000	NOK 1 103 000		

ÅRLIG OMSETNING	År 1	År 2	År 3
40 % belegg	NOK 5 294 400		
60 % belegg		NOK 7 941 600	
75 % belegg			NOK 9 927 000

Den årlige inntekten man ser ved ulike grader av belegg, tar utgangspunkt i den ferdig rabatterte månedsprisen. Dette er trolig konservativt, da reklameinnspillinger og annen type aktivitet i studioet vil skje til høyere priser.

Sekundærinntekter

Det er flere typer mulige sekundærinntekter. Først og fremst, og mest relevant, er inntekter knyttet til at studioet er leid ut til filminnspilling, i form av kick back-provisjoner på alle de tjenestene som produksjonene vil kjøpe i tillegg til studioleie: utstyrsleie, kost/losji, transport, håndverkertjenester, statister, kulisseybygging, lokalt filmpersonell og kontorleie for å nevne noe. I andre rekke kan man snakke om sekundærinntekter fra å leie ut studioet til andre formål enn filminnspilling. Dette er vanlig praksis blant mange andre europeiske filmstudioer per dags dato. Under besøk på Filmstationen i Danmark fikk undertegnede se planer om å bygge et slags festivalområde med permanente dofasiliteter og dedikerte plasser til food-trucks utenfor soundstagen, slik at en av hangarene som per dags dato benyttes til Filminnspilling også kan benyttes som konsertarena ved ledig kapasitet. Andre former for arrangementer som kan leie studioet kan være teater, filmvisninger, seminarer, foredrag, messer og tilsvarende.

Nedenfor har det blitt satt opp en tabell som forsøker å si noe om mulige sekundærinntekter ved filmstudioet. Merk at dette kun er estimater og at grundigere undersøkelser om hva som er realistisk bør gjennomføres ved en eventuell neste fase etter denne mulighetsstudien.

Sekundærinntekter				
Aktivitet	År 1	År 2	År 3	Kommentar
Undervisning	kr 250 000	kr 275 000	kr 300 000	Leietager er filmutdanninger + kortere etterutdanning
Reklamefilm	kr 500 000	kr 750 000	kr 1 000 000	
Konserter	kr 200 000	kr 300 000	kr 400 000	
Messer	kr 500 000	kr 750 000	kr 1 000 000	Hhv 2 - 3 - 4 messer
Andre eventer	kr 0	kr 200 000	kr 400 000	Konferanser, seminarer, kick off, lanseringer
SUM	kr 1 450 000	kr 2 275 000	kr 3 100 000	

Størrelse på et leieforhold

Uten å kunne vise til presise utregningsmodeller, er det nedenfor gitt et anslag for norske filmproduksjoner mht. hva de vil leie studio for og «legge igjen» av penger for øvrig.

Størrelse på produksjon	Leie av studio	Øvrig spending i regionen
Liten produksjon – 5 dager	Kr 200 000	Kr 600 000
Medium produksjon – 10 dager	Kr 350 000	Kr 1 050 000
Stor produksjon – 15 dager	Kr 500 000	Kr 1 500 000

Stab

Som del av en syklisk bransje, bør et filmstudio holde sine faste lønnskostnader lavest mulig. På denne måten vil man stå sterkere i møte med perioder med lite aktivitet. For å klare dette er det først og fremst den faste bemanningen som må holdes til et minimum. Derfor er det viktig å definere hvilke kompetanser og oppgaver som er helt avgjørende å løse, uavhengig av aktiviteten i studioet. Våre undersøkelser peker på at disse oppgavene er:

- Salg/markedsføring av studioet
  - Herunder bygge nettverk av ambassadører for studioet
- Booking og koordinering av produksjoner
- Rekruttering/etablering av arbeidsstyrke som kan benyttes på prosjektbasis
- Bygge opp og vedlikeholde et nettverk med underleverandører som kan bistå produksjonene
- Utvikling og oppfølging av ulike forretningsområder (film, TV, reklame, live-arrangement, konferanser)

For å løse disse oppgavene bør 2,5 årsverk være tilstrekkelig. Studioet i Trollhättan, som ikke drives kommersielt og med et belegg på om lag 45 %, driftes av én koordinator i 50 % stilling (halvt årsverk). Til sammenligning har Filmparken på Jar 5 ansatte i administrasjonen: daglig leder, bookingsjef, dekorsjef, eiendomsansvarlig og økonomiansvarlig. Danmarks største studio, Filmstasjonen, har to ansatte, og Sverige største filmstudio i Ystad har én ansatt. Det skal nevnes at begge disse studioene er en del av et større system (regionalt filmfond og en hub for utleie av utstyr og underleverandører til produksjoner). Ettersom studioet i Ringsaker mest sannsynlig vil ha et eiendomsselskap og et driftsselskap, er det ikke behov for en egen eiendomsansvarlig ved studioet. Dette bør ligge til eiendomsselskapet. Også ansvaret for økonomi og regnskap kan settes ut til et eksternt selskap.

Studioet må ha en daglig leder, og denne personen vil ha et overordnet ansvar for at alle oppgavene nevnt ovenfor løses. Men det er naturlig å se for seg at daglig leder delegerer ansvaret for booking og koordinering av de ulike produksjonene til en heltidsansatt – bookingansvarlig. Bookingansvarlig bør også ha ansvaret for nettverket av lokale underleverandører. Dette er oppgaver som krever en del oppfølging og tilstedeværelse, og som kan komme i veien for andre oppgaver daglig leder er nødt til å håndtere.

Daglig leder bør ha fartstid i bransjen, helst et internasjonalt nettverk og ha erfaring med salg og markedsføring. Bookingansvarlig (ansatt nummer to) bør ha teknisk kompetanse og forståelse for hva en studioproduksjon krever, og alltid være til stede på studioet. Videre kan en trainee eller koordinator (ansatt nummer tre) i administrasjonen ta seg av booking av stab, koordinering med vaktmester og catering, og også kunne leies ut til produksjonene som koordinator under innspillingene.

I oppstartsfasen vil det være lurt om studioet har et advisory board som kan rådggi styret og daglig leder i spørsmål knyttet til bransjen og spørsmål av mer strategisk art. På denne måten vil studioet oppnå sine mål og etablere en jevn drift raskere. I advisory boardet kan representanter fra distribusjonsselskapene og produsenter fra de største produksjonsselskapene, samt FilmInvest og Eastern Norway Film Commission være representert.

I tillegg er det naturlig å tenke at de norske filmkommisjonærene vil være viktige samarbeidspartnere og ambassadører for et studio i Ringsaker, og særlig filmkommisjonæren i Eastern Norway Film Commission. Ved andre studioer som ble besøkt/snakket med i forbindelse med denne studien, trekkes arbeidet til filmkommisjonærene frem som viktig for å markedsføre studio. Disse vil kunne sørge for mye av den internasjonale markedsføringen når de uansett besøker ulike filmfestivaler og -markeder. Dette er helt i tråd med det de uansett jobber for – å trekke utenlandske filmproduksjoner til Norge. Filmkommisjonæren Hanne Larsen ved Eastern Norway Film Commission sier følgende om mulig etablering av filmstudio på Ringsaker:

«Et filmstudio på Innlandet vil kunne ha stor betydning for verdiskapning og utvikling av regionens filmbransje, samt relaterte bransjer. Vi har sterke bransjeaktører på feltet, som markerer seg både nasjonalt og internasjonalt. Regionen er ledende på utdanningene innenfor film, TV og spillfeltet. Spillskolens utdanninger på blant annet VR produksjon og AI ruster oss for fremtiden. Disse er kryssende på flere fagfelt, hvor Innlandet allerede har satsninger. Ringvirkningene for næringslivet er store, ikke minst for reiselivsaktører. Filmstudiodrift vil kunne være et viktig bidrag til å beholde kompetansen på feltet - i regionen. Samtidig gir det oss økt mulighet til å tiltrekke attraktive film og TV produksjoner. Dette da større produksjoner stort sett trenger både innendørs og utendørs locations. Island har tilrettelagt for begge deler. Sammen med en konkurransedyktig insentivordning, har de tatt en ledende rolle på feltet, både i Nordisk og Europeisk sammenheng. Innlandet har god infrastruktur, stabile snøforhold og alle muligheter til å tilrettelegge for en bærekraftig filmproduksjon. Nærheten til Gardermoen og Oslo er dessuten et stort konkurransefortrinn. Ved hjelp av konkurransedyktige insentivordninger på feltet, vil vi kunne ha alle forutsetninger for å lykkes ved etableringen av et filmstudio på Innlandet.»

En egen ringvirkningsanalyse for drift av filmstudio i Innlandet, burde gi svar på effekter i næringer som ikke direkte jobber med film. Hvis en slik analyse er positiv, foreslås det at driftsselskapet for filmstudioet jobber med å finne aktører i regionen som kan være med på å finansiere f.eks. noe av driften de første driftsårene. Her er det naturlig å tenke på aktører innen reiseliv, Innlandet Fylkeskommune og Ringsaker Kommune.

Når det kommer til økonomi- og regnskap kan man i første omgang se for seg at dette kjøpes eksternt. Vaktmestertjenester tillegges eier av bygget å ha ansettelses- og lønnsansvaret for.

Prosjektbaserte ressurser

I tillegg til leie av filmstudio og kjøp av tjenester, vil de fleste produksjoner også etterspørre personell. Både filmfaglige ressurser og ressurser til servicefunksjoner. Dette er en oppgave som må løses og vedlikeholdes av den faste staben: bygge en pool med både filmfaglige ressurser og mer generelle servicefunksjoner rundt en filminnspilling. Denne oppgaven er også strategisk viktig, da flere norske produksjoner vil motta regional filmstøtte for å legge filminnspillinger til filmstudio i Ringsaker. Med slik støtte vil det også følge spendingkrav om å bruke lokale filmfaglige ressurser.

Annen utleie av filmstudio

Utleie av filmstudioet til ikke-filmrelatert bruk, som livearrangementer, events, utstillinger, konferanser m.m., bør settes bort til eksterne partnere. Jobben til driftsselskapet er å finne disse partnerne og inngå samarbeidsavtaler, samt ha en løpende dialog om studiokapasitet for å øke utlånsgraden/belegget.

Co-produksjon som inntektsområde

Co-produksjon er en posisjon i et filmprosjekt der man blir deleier av inntektsstrømmene i en film eller TV-produksjon gjennom investeringer i produksjonen og/eller lanseringen av filmen/TV-produksjonen. Slike investeringer kan være kapital, arbeidskreditter, lån til gunstige betingelser, mellomfinansiering eller rabatter på leietjenester til produksjonen, for å nevne noen. Filmbransjen er full av slike løsninger for at produksjonsselskapene skal få til å fullfinansiere et prosjekt og komme i gang med produksjonen. Ystad studio har i snart 20 år leid ut studiofasiliteter, og har lang erfaring med å rabattere filmstudioleie i bytte med co-produksjon-kreditering og eierskap i prosjekter.

Vi nevner dette i denne rapporten da vi mener at dette bør være en del av vurderingen som gjøres opp mot ringvirkningsøkonomien som følger av et filmstudio. Studier viser at en filmproduksjon som leier filmstudio, legger igjen 3 til 4 ganger av beløpet i studioleie i ringvirkningsinntekter. Derfor bør det være et enkelt regnestykke for både Ringsaker kommune og Innlandet fylkeskommune å vurdere å subsidiere utleieprisene for å sikre at man øker beleggsgraden i filmstudioet og å sikre seg medeierskap i produksjonene i bytte. Om en slik co-produksjonseierpost vil gi inntekter er avhengig av om filmen eller TV-serien når ut til et stort nok publikum. Men ringvirkningseffektene kan alene forsvare modellen nevnt i dette avsnittet.

Det skal nevnes at en kommune eller fylkeskommune må passe på hvor mange hatter den har i slikt studioprosjekt. Derfor kan en tanke være at subsidiene er regulert i tydelig definerte regnestykker som ikke er forhandlingsbare. Dette for å unngå at man får negativ omtale fra konkurrerende studioer fordi man ødelegger for vanlig kommersiell virksomhet. En annen variant er å definere subsidiene som et studio-filmfond med et årlig beløp som kan brukes opp etter gitte søkekriterier. Mange land har slike lokale ordninger som kan legges oppå nasjonale fond og støtteordninger.

Markedsføring og salgsarbeid

Filmproduksjon har gjerne horisonter fra idé til ferdig produksjon på tre til fire år, og fra produksjonsbeslutning til innspilling kan det gå 12 til 18 mnd. Med såpass lange plan- og gjennomføringshorisonter, vil et nytt filmstudio være avhengig av å sette i gang markedsførings- og salgsarbeid straks det foreligger en beslutning om bygging av studio. Det forstås fem hovedaktiviteter for at et filmstudio i Ringsaker skal lykkes med å tiltrekke seg filmproduksjoner:

1. PR strategi

Et topp moderne filmstudio i Ringsaker vil være en stor nyhet for hele den nordiske filmbransjen. Det vil knyttes interesse til beliggenhet, utforming, fasiliteter, ansatte, eierskap og hele byggeprosessen. Dette bør forankres i en PR-strategi slik at filmstudioet får kontroll på alt som kommuniseres og får bygget kjennskap og kunnskap gjennom hele plan- og byggeperioden. Som i alle andre bransjer, finnes det en rekke nettstedet og publikasjoner for filmbransjen som vil se på dette som interessant fagstoff og i tillegg er dette prosjektet også av kultur- og næringspolitisk interesse for norske riksmidier. Vi anbefaler at det arrangeres en konkurranse mellom utvalgte PR-byråer og at det inngås en langsiktig samarbeidsavtale fra planleggingsarbeidet til åpning og drift av filmstudioet.

2. Norske produsenter og distribusjonsselskaper

Etablering av et nytt filmstudio i Norge er trolig en begivenhet for filmbransjen på størrelse med at vi fikk lyd på spillefilmene i 1927 og farge i 1939. Og om det er en overdrivelse, må man sørge for at det oppfattes slik. De toneangivende norske filmprodusentene og de største distribusjonsselskapene må inviteres inn i prosjektet så tidlig som mulig. Ikke bare for å informeres om prosjektet, men for å engasjeres til å mene, delta og ta en aktiv rolle. Workshoper og utviklingsseminarer, samt etablering av tidligere nevnte advisoryboard, er forslag til tiltak.

3. Filmfestivaler

Filmfestivaler er arenaen for daglig leder. Her treffer man kunder og samarbeidspartnere. I tillegg har Innlandsregionen både filmkommisjonær og filmfond som begge vil være på de

samme festivalene, som gir mulighet for å kunne presentere filmstudio i Ringsaker i en mer helhetlig sammenheng.

4. Ambassadører

I tillegg til nevnte film kommisjonær og regionalt filmfond, vil det være en viktig oppgave å kartlegge hvem som kan være ambassadører for filmstudioet. Norsk Filminstitutt er en naturlig kandidat, og kultur- og næringsdepartementet og kultur- og næringspolitikere det samme. Kartleggingen må konverteres i hvem som skal vite hva og det vil være en evig jobb å bygge et slikt ambassadørkorps.

5. Aktiv deltagelse i debatten om norsk filmpolitikk

Ettersom norsk filmproduksjon er avhengig av statlig støtte, bør daglig leder, sammen med eier og styre, ha klare meninger om norsk filmpolitikk; hva som skal til for å gjøre norsk film enda bedre i kvalitet og film som næring større og sterkere. Med tydelige meninger om dette vil man i kraft av å eie og drive Nordens største filmstudio både bli hørt og bli invitert til relevante arenaer for dette.

Selskapsstrukturer

Å bygge et nytt studio er kapitalkrevende. Det krever i tillegg en stor eiendom, og ideelt sett opsjoner på å kunne bygge i flere byggetrinn. Det finnes ingen aktører i hele Norden som har hele løpet, fra bygging til studiodrift, som konsept; til det er denne næringen for liten og for spesialisert.

Derfor er det naturlig å se på studiobygging og studiodrift som to helt adskilte prosjekter, og at disse etableres i to separate selskaper: et eiendomsselskap og et driftsselskap, hvor driftsselskapet har en leieavtale med eiendomsselskapet.

Denne studien går ikke i detalj på hvem som kunne vært eier av selskapene. Ringsaker kommune må tenke gjennom sin rolle i dette: om de kan og skal være eiere, eller om det vil bli oppfattet som en sammenblanding av roller. Lokale eiendomsutviklere bør kobles på prosjektet raskt, slik at de gis mulighet for å vise interesse og komme med innspill.

Driftsselskap

Driftsselskapet kan ha med filmbransjen på eiersiden, men da skal det nevnes at det ikke er mange aktører med kapital i bransjen – det er i tilfelle filmdistributørene som er leddet med mest kapital. Filmfondet i regionen kan delta som eier, men det gir samme dilemma som nevnt over, mht. Ringsaker kommunes rolle. Utstyrleverandørene kan også være en kandidat til å være med å eie driftsselskap, og her finnes det en aktør: Dagslys AS, som gjennom denne mulighetsstudiens prosjektperiode har meldt sin interesse.

Stig og Stein AS har sagt seg villig til å etablere driftsselskapet, dvs. bruke sin kompetanse og sine kontakter i bransjen til å sørge for at selskapet kommer i drift.

Oppstartskapital for driftsselskapet

Driftsselskapet vil trenge driftskapital i en oppstartsperiode, trolig de to-tre første årene. Selskapet kvalifiserer ganske sikkert til støtte fra Innovasjon Norge, som kunne vært kombinert med tilskudd fra Norsk Filminstitutt (NFI). Det finnes ingen direkte relevant søkbar støtteordning fra NFI, men oppdraget til NFI inneholder en rekke aktiviteter som et

filmstudio kan bidra til. Det må derfor opprettes dialog med NFI om hvilke midler de kan bidra med til filmstudioet. Midler fra Ringsaker kommune og Innlandet fylkeskommune bør det også være relevant å kunne opprette dialog om.

Markeds- og samfunnsundersøkelse

Hvordan selger man studiotjenester?

Det å selge studiotjenester er ganske ulikt andre, tilsynelatende like former for utleie av store, tomme lokaler. Som tilbyder av studiotjenester er man nødt til å forstå hva slags bransje man er en del av og hvordan studioproduksjon passer inn i denne. Filmbransjen er en kompleks industri, med spesifikke standarder og prosesser, og en hel del politiske, økonomiske og kunstneriske forhold som alle henger sammen og påvirker hverandre på forskjellige vis. I dette kapitlet skal det ses nærmere på noen av disse forholdene, og ikke minst hvordan disse spiller inn på det å drive et filmstudio.

Hvordan finansierer man en spillefilm eller TV-serie?

Film og TV-produksjoner er i mange sammenhenger definert som et kulturprodukt, som igjen gjør at det finnes en rekke kilder til finansiering som kommer fra nasjonale og regionale fond, som er forankret med kulturelle målsetninger. Særlig er dette gjeldende i små land/markeder der en rekke produksjoner er avhengig av slike støtteordninger for å realiseres.

I tillegg er det kilder til finansiering som har krav om at andeler av produksjonsbudsjettet (kalt «spend») skal brukes i et spesifikt geografisk område og/eller at det skal kunne dokumenteres spend brukt på spesifikke profesjonsområder knyttet til produksjonen.

En finansiert film eller TV-serie har gjerne følgende kilder i sin finansieringsplan; Egenkapital, arbeidskreditter, TV-kanal/filmdistributør, investorer, statlig filmfond og regionalt filmfond.

Hvilke nasjonale og regionale finansieringsordninger er viktig for studioet?

Spillefilm og TV-drama anses som viktige kulturbærere i de aller fleste moderne land. Samtidig vet man at film og TV er kostbart å produsere. Derfor har det i mange årtier eksistert ulike offentlige finansieringskilder som skal opprettholde denne kulturproduksjonen. Deler av denne finansieringen er også tuftet på et rent næringspolitisk grunnlag, og har som mål å tiltrekke seg verdiskapende aktivitet ved at internasjonale produksjoner legges til deres region. For folk uten filmbransjetilknytning kan dette med finansieringsordninger og filmpolitikk fremstå som gresk, så denne delen av mulighetsstudien vil forsøke å enkelt oppsummere hvorfor disse ordningene er en viktig årsak til at produksjoner vil benytte seg av et eventuelt studio i Ringsaker.

Norske produksjoner (spillefilm og TV-drama) har i hovedsak to kilder til offentlig finansiering: Norsk Filminstitutt (NFI) og regionale filmfond. NFI gir konsulentstøtte (kunstnerisk vurdering), støtte gjennom markedsordningen (kommersiell vurdering) og støtte gjennom insentivordningen (vurdering av hvorvidt en produksjon kan bidra til kapitalimport, kompetanseheving og/eller markedsføring av Norge). De tre regionale filmfondene er Filmfond Nord, Mediefondet Zefyr og Filminvest. Av de regionale filmfondene er det Filminvest som vil være relevant for produksjoner som benytter seg av studioet i Ringsaker.

For utenlandske produksjoner (spillefilm og TV-drama) gjelder de samme institusjonene/fondene, men midlene kommer da fra andre ordninger. Hos NFI kan en utenlandsk produksjon få støtte enten via insentivordningen eller co-produksjonsordningen. Disse kan ikke kombineres, og sistnevnte fordrer dessuten at en norsk co-produsent er

tilknyttet prosjektet. De regionale filmfondene kan også tilby støtte gjennom sine co-produksjonsordninger, og disse kan kombineres med begge typer støtte fra NFI.

Insentivordningen er en type finansiering som støtter produksjoner med et beløp som står i forhold til hvor mye penger de legger igjen i Norge. Med andre ord er denne ordningen av næringspolitisk art. I andre europeiske land har slike ordninger eksistert i mange år, og de landene som har gjort størst suksess med sine ordninger har ikke hatt noe tak på hvor mye støtte de deler ut. De har heller ikke hatt noen kvalitetskrav knyttet til sin søknadsbehandling, og så lenge en produksjon innfrir spendkravet (hvor mye penger de legger igjen i landet/regionen) får de automatisk støtte.

Den norske insentivordningen ble innført i 2016 som en ordning med både begrenset budsjett og med kvalitetskrav til produksjonene. Siden da har ordningen vokst seg større og, ifølge de fleste aktørene i bransjen, «beveget seg i riktig retning». Ordningen har allerede sørget for at store produksjoner som «Mission Impossible», «Downsizing» og «Snømannen» har lagt deler av sin innspilling til Norge. Det er allikevel et sterkt ønske fra flere hold om at ordningen flyttes fra Kulturdepartementet til Næringsdepartementet, blir automatisk og uten budsjett-tak. På denne måten vil ordningen bli enda mer attraktiv og forutsigbar for utenlandske produksjoner, og på den måten vil også utenlandske produksjoner legge igjen enda mer penger i Norge.

Filmstudio sin rolle knyttet til filmfinansiering

Et filmstudios attraktivitet er ikke bare knyttet til fasiliteter og pris på leie. Filmfondene som i dette kapitlet er nevnt som kilder til finansiering, er viktige faktorer for å bli valgt av produksjonsselskapene. Filminvest er det fondet som har geografisk nedslagsfelt i Innlandet, og det vil være både nyttig og viktig at det etableres et filmfaglig samarbeid mellom filmstudioet og Filminvest. Det vil øke oppmerksomheten og bidra til at Innlandet bygger en sterkere identitet som filmregion.

I tillegg kan det være viktig at filmstudioet selv tar initiativ til å utvikle og styrke finansieringsordninger som kan gjøre dem mer attraktive. Her kan f.eks. ordninger der Ringsaker kommune gir støtte direkte til de produksjonene som leier seg inn i filmstudio, være et forslag. I et senere kapittel, som omhandler økonomiske ringvirkningseffekter, kan man lese mer om hvordan offentlige/regionale midler kan lønne seg i form av kapitalimport, altså penger som produksjonen legger igjen i regionen som en følge av å ha fått finansiell støtte til å legge innspilling til samme region.

Egne finansieringsordninger for utenlandske produksjoner

Utenlandske produksjoner vil trolig ikke kvalifisere til de statlige eller regionale filmstøtteordningene vi har i Norge. Men det er i mange land laget egne støtteordninger for å tiltrekke seg utenlandske produksjoner, ofte kalt insentivordninger. Enkelt forklart gir disse ordningene full eller delvis tilbakebetaling av skatter/avgifter som er gjeldende i det landet man produserer i.

Norge har per i dag bare delvis en slik insentivordning på plass, men det vil fremover være et viktig bidrag for å øke attraktiviteten for utenlandske produksjonsselskaper til å velge studioproduksjon i Norge. Derfor bør det være en oppgave for et filmstudio i Ringsaker å bruke sin etablering til å påvirke og legge press på kultur- og næringsdepartementet for at dagens insentivordning blir både permanent og automatisk.

Insentivordningen

Den norske insentivordningen for film og TV-serier er en kulturpolitisk ordning som gir økonomiske fordeler til film- og serieprosjekter som ønsker å legge innspilling til Norge. Både utenlandske og norske produksjoner kan søke om å få refundert inntil 25 % av produksjonsbudsjettet til internasjonale filmer og serier som skal produseres helt eller delvis i Norge. Ordningen omfatter spillefilm, dramaserier, dokumentarfilm, dokumentarfilmserie og animasjonsfilm, samt studioproduksjon og etterarbeid (som for eksempel lyd og visuelle effekter). For å kunne dra nytte av insentivordningen, må prosjektene oppfylle visse kriterier, inkludert minimumskrav til budsjett og internasjonal distribusjon.

I tillegg setter insentivordningen også krav til likestilling og mangfold i bransjen, og produsentene må følge visse retningslinjer for å fremme disse verdiene i sine prosjekter. Insentivordningen er en del av en større strategi for å fremme norsk film og den kreative industrien som helhet.

Siden innføringen av insentivordningen har det vært en betydelig økning i produksjonen av filmer og serier i Norge. Dette har skapt jobbmuligheter og styrket den økonomiske aktiviteten knyttet til den norske filmindustrien. Insentivordningen, som er finansiert av staten og administrert av Norsk filminstitutt, har vist seg å være vellykket til å tiltrekke seg internasjonale produksjoner til landet. Noen eksempler på internasjonale filmer og serier som har fått tildeling er «007: No Time To Die», «Mission: Impossible – Dead Reckoning», «Dune», «Tenet», «Succession» og «The Last of Us» (etterarbeid og visual effects).

For å søke om støtte, må produsentene sende inn detaljerte produksjonsplaner og budsjettforslag. Det er også et krav om at produksjonsselskapet samarbeider med en norsk partner som kan være medansvarlig for prosjektet. Ordningen åpner i stor grad for internasjonale co-produksjoner. En co-produksjon er et samarbeid mellom to eller flere produksjonsselskaper, som regel fra forskjellige land, med hensikt å produsere en film eller TV-serie, der hvert selskap bidrar med forskjellige ressurser og igjen deler både kostnader og inntekter fra prosjektet. Utenlandske produsenter kan altså søke om støtte fra insentivordningen for å samarbeide med norske produksjonsselskaper og dra nytte av den økonomiske fordelene som tilbys.

Norsk Filminstitutt vurderer søknader basert på prosjektenes økonomiske og kulturelle potensial, samt deres betydning for norsk kultur, historie og natur. Det er med andre ord et mål at prosjektene har en vesentlig norsk tilknytning.

Etter innspilling må det sendes inn regnskap til gjennomgang og godkjenning hos Norsk Filminstitutt. Godkjente kostnader er kostnader som har påløpt i Norge og som har blitt utbetalt til norske skatteyttere. Det er altså først etter innspilling og NFI-behandling at man har krav på å få utbetalt refusjonen på inntil 25 % av pengene produksjonen «la igjen» i Norge.

Den norske insentivordningen for film og serier har et begrenset årlig budsjett, og midlene fordeles gjennom en omstendelig prosess. De som ønsker å søke ordningen må forholde seg til en årlig søknadsfrist, og det maksimale støttebeløpet per prosjekt er 45 millioner kroner, noe som i realiteten kan bety at én søker kan «stikke av med hele potten» dersom det årlige budsjettet er på mindre enn dette. De siste årene har budsjettet ligget på henholdsvis 56 millioner (2022), 100 millioner (2021), 71 millioner (2020), 72 millioner (2019), 61 millioner (2018), 62 millioner (2017) og 50 millioner (2016).

I Statsbudsjett for 2022 ble de 100 millionene fra 2021 foreslått videreført. NFI bekreftet høsten 2021, ovenfor flere bransjeaktører, at dette også var tilfellet. Noen måneder senere, i januar 2022, hadde derimot tilsagnsrammen blitt kuttet i det reviderte statsbudsjettet og bestod av 55,9 millioner kroner, som er det laveste refusjonsbeløpet siden ordningen ble innført i 2016. I perioden 2016-2021 lå gjennomsnittet for tilsagn til nye prosjekter på 94,2 millioner kroner. Dette beløpet var noe høyere enn midlene som ble tilført ordningen, ettersom NFI tidligere hadde muligheten til å reinvestere ubenyttede tilsagn. Imidlertid endret insentivordningen seg i forbindelse med 2021-budsjettet, da den gikk fra å være en budsjettlinje på Statsbudsjettet til å bli en årlig tilsagnsfullmakt. Som et resultat forsvant muligheten til å reinvestere ubenyttede midler. Tilsagnene for 2022 tilsvarer 59 % av gjennomsnittet for årlige tilsagn til nye prosjekter i perioden 2016–2021. Denne negative utviklingen har ført til en del misnøye i bransjen, og flere ber nå om at regjeringen tar tak i saken.

I oktober 2022 tok daværende kultur- og likestillingsminister Anette Trettebergstuen til orde for at de årlige søknadsfristene bør fjernes, og at det bør innføres en regelstyrt, automatisk ordning. Norge er det eneste landet i verden som har søknadsfrist på sin filminsentivordning, noe som kan ha ført til at vi som nasjon har gått glipp av milliarder i kapitalimport, eksportverdier og kompetansehevning, ifølge landets filmkommisjonærer og andre bransjeeksperter.

1. mars 2023 fikk Trettebergstuen og Kulturdepartementet overlevert en ny rapport om insentivordningen for film og dramaproduksjoner fra det engelske konsulentbyrået Olsberg SPI. Rapporten anbefaler innføring av en trinnvis økning i bevilgninger de neste seks årene: 100 millioner i 2024 og 2025, etterfulgt av en årlig økning på 50 millioner i 2026 og 2027, og 25 millioner i 2028 og 2029, slik at man i sistnevnte år vil ha en total bevilgningspott på 175 millioner.

Trettebergstuen har også anmodet at insentivordningen bør overføres fra Kulturdepartementet til Næringsdepartementet. Rasjonale bak dette er at ordningen, slik den er administrert i dag (med årlig søknadsfrist, begrenset budsjett, midler fra Kulturdepartementet og forvaltning hos NFI) og forankret politisk (overordnet kulturpolitisk mål om å styrke norsk filmindustri), ikke sammenfaller så godt med det økonomiske potensiale ordningen kunne hatt dersom det lå under Næringsdepartementet. I den ovennevnte rapporten pekes det på at den økonomiske ROI'en (Return On Investment) for årene 2020–2023 er på 4,7 ganger tilskudd gitt. Det vil si at for hver krone som har blitt refundert, har produksjonene lagt igjen 4,7 kroner. Fra et næringsøkonomisk perspektiv gir det lite mening å sette en årlig begrensning på en ordning som gir såpass god avkastning.

I tillegg vil flyttingen av ordningen kunne bidra til større forutsigbarhet for bransjen. Kulturfeltet må ofte lide i nedgangstider, slik det tidligere nevnte reviderte statsbudsjettet vitner om.

Hvorfor er denne ordningen og ordningens fremtid viktig for et filmstudio i Brumunddal?
Insentivordningen spiller en avgjørende rolle i å gjøre Norge til en attraktiv destinasjon for utenlandsk film- og serieproduksjon, samtidig som den bidrar til å styrke den nasjonale filmindustrien og fremme norsk kultur på internasjonalt nivå. Leder for Produsentforeningen, Åse Kringstad, og direktør for Virke Reiseliv, Audun Pettersen, skrev i et innlegg i Dagsavisen 11. september 2023 at:

«Unik natur og god infrastruktur er noe av det som gjør Norge attraktivt som innspillingsland, men det alene holder ikke så lenge den norske filminsentivordningen er så uforutsigbar og svært lite konkurransedyktig i det internasjonale markedet. Nå er vår insentivordning for film den dårligste av 111 ordninger i verden. Dermed velges Norge bort, og vi går glipp av mellom 500 millioner og en milliard kroner hvert år fra filmproduksjoner som i stedet legges til andre land enn Norge. I en tid der statsbudsjettet ligger an til å bli stramt – er det kanskje på tide å satse på en ordning som bringer penger inn?»

Hvorvidt insentivordningen automatiseres eller ikke, avhenger av mange forskjellige, komplekse politiske prosesser, men dette burde ikke være førende for etablering av et filmstudio i Brumunddal. Allikevel, vil nok et filmstudio i Brumunddal vil kunne dra nytte av at ordningen økes og automatiseres fordi det totale omfanget av produksjoner som søker seg til Norge vil øke. Med andre ord vil kundegrunnlaget bli større, og ikke lengre være avhengig av norske produksjoner, men også ha internasjonale co-produksjoner. Det kan også tenkes at andre nordiske produksjoner vil se på muligheten for å legge innspilling til Norge i stedet for Danmark og Sverige.

Kundegrunnlag

Filmbransjens kanskje viktigste beslutningstakere, rent økonomisk, og også de som bestemmer hvorvidt en produksjon skal spilles inn i et filmstudio, nemlig produsentene. Disse er fagorganisert under Produsentforeningen som er en del av Hovedorganisasjonen Virke. Ifølge Virkes nettsider omsetter den norske bransjen for film- og TV-produksjon for 20,4 milliarder årlig. Til sammenligning omsetter bokbransjen for 15,7 milliarder og dataspillbransjen for 312 millioner.

Produsentforeningen består av 140 uavhengige produksjonsselskaper. I Vedlegg 2 presenteres en liste på cirka 30 av de mest produktive selskapene. Det anslås at det fordelt på disse produksjonsselskapene spilles inn cirka 30 fiksjonsproduksjoner (spillefilm og serier) hvert år med behov å for innspilling i studio. Dersom man inkluderer broadcast-sendinger, gameshow/shinyfloor/quizprogrammer, og andre ikke-fiksjonsbaserte programmer vil nok antallet produksjoner med behov for studioinnspilling være betraktelig mye høyere.

Andre selskaper som kan utgjøre et kundegrunnlag, er norske selskaper som spesialiserer seg på å tilrettelegge for- og co-produsere internasjonale filmer og serier, som for eksempel TrueNorth, TrueWest og Loopfilm (se vedlegg 2 for mer info om disse).

En tredje type aktører som kan anses som en del av filmstudioets kundegrunnlag er de nordiske filmdistribusjonsselskapene Nordisk film og SF Studios. Nordisk Film er på eiersiden i produksjonsselskapene Nordisk Film Production, Fantefilm og Maipo, mens SF Studios er på eiersiden i Paradox, Filmkameratene og Motion Blur. Gjennom eierskap i produksjonsselskapene som lager filmene de distribuerer, får Nordisk og SF større oversikt og kontroll over produksjonskostnadene, som igjen bidrar til å sikre bedre inntjening på sikt. Denne trenden, med vertikal integrasjon i filmindustrien, ser man også i utlandet, hvor filmstudioene (som Universal, Disney, Warner Bros, etc) booker ut filmstudioer i lange perioder slik at disse står klare til å kun produsere filmer og serier som de selv skal distribuere. Det kan tenkes at Nordisk og SF på sikt kan gjøre det samme ved filmstudioet på Ringsaker.

Den fjerde, og siste, type aktør som kan inngå i kundegrunnlaget til filmstudioet er kringkasterne, TV-kanalene og strømmeselskapene, som eksempelvis NRK, TV2, Viaplay, Warner Bros, Discovery, HBO, Netflix, Amazon, Apple, Disney og Paramount. Disse kan på mange måter sammenlignes med distribusjonsselskapene nevnt ovenfor i den forstand at de kjøper visningsretter fra produksjonsselskapene. Etter hvert som konkurransesituasjonen i denne delen av bransjen tilspisser seg (mange mener at det finnes for mange strømmetjenester) og kampen om strømmepublikummet blir tøffere, kan det tenkes at aktørene begynner å kjøpe ut studio-tid for å få et overtak over konkurrentene.

Har Norge behov for et nytt studio?

Det ble i forbindelse med denne mulighetsstudien gjennomført en liten markedsundersøkelse blant et utvalg norske produsenter for å svar på hvorvidt de mener at Norge har behov for et nytt studio og hvorvidt de mener at det foreslåtte WOOD STUDIO kan eventuelt kan tilfredsstillere dette behovet. Undersøkelsen bestod av 7 spørsmål:

1. Hvor mange dager med studioproduksjon vil du anslå at du har leid i 2021, 2022, og 2023?
2. Hvor mange dager med studioproduksjon vil du anslå at du har behov for i 2024 og 2025.
3. Dersom du har leid studiokapasitet i utlandet de siste årene: i hvilket land og hvor mange dager?
4. Har Norge behov for mer studiokapasitet?
5. Hva er dine umiddelbare tanker om WOOD STUDIO?
6. Hva tenker du om den foreslåtte størrelsen på studioet?
7. Hvilke fasiliteter burde studioet romme, og hvilke bør finnes i nærheten av studioet?

Spørsmålene ble så sendt til utvalgte produsenter i produksjonsselskapene: Monster, Oslo Company, Maipo, Motion Blur, Fantefilm, Paradox, Nordisk Film og Storm Films. Av disse svarte fem av selskapene. Det er derfor ikke grunnlag for å generalisere, eller si noe helt konkret om studiobeovet i Norge per dags dato eller i fremtiden, men det dukket allikevel opp noen interessante tilbakemeldinger som er verdt å nevne.

En produsent, som ønsket å være anonym, mente at de på det jevne hadde hatt 30-40 dager i studio hvert år de siste 3 årene, og at antallet dager mest sannsynlig kom til være det samme de neste årene.

Samtlige produsenter som svarte mente at studio-prosjektet virker som et bra initiativ, og at de nok vil benytte seg av studioet dersom det blir realisert, men at det også avhenger av andre produksjonsmessige forhold enn bare det å ha et studio å spille inn i.

Noen av produsentene hadde også en tydelig oppfordring til de regionale instansene Ringsaker Kommune, Innlandet Fylkeskommune og FilmInvest om å etablere en egen lokal insentivordning (tax-rebate) på 25 % eller mer for å gjøre regionen mest mulig attraktiv. Uten en slik ordning, kan det være vanskelig å tiltrekke seg produksjoner som kan få opp imot 30 % tax refund i land som Latvia, Estland og Ungarn. En av produsentene, Martin Sundland i Fantefilm, mente blant annet at det var irrelevant å svare på spørsmål om studiestørrelse og fasiliteter, før man eventuelt visste noe om hva som fantes av lokale, økonomiske insentivordninger. Terje Strømstad, produsent i Motion Blur, etterlyser det samme: «lokalt insentiv som dekker inn de kostnader en produksjon har på kost, losji og dietter ettersom reiseveien er lang».

En annen ting flere av produsentene trakk frem som en viktig forutsetning for om de vil benytte seg av studioet, var at det var tilstrekkelig med overnattingsmuligheter for filmarbeidere.

Hvordan kan studioet være et positivt bidrag til nærmiljøet?

Det er viktig at beboerne i Ringsaker, og spesielt de som bor i nærheten av studioet, inviteres inn og til en viss grad inkluderes i studiodriften for å øke deres forståelse for hva et studio er og hva slags arbeid som gjøres der. Forhåpentligvis vil dette bidra til at naboene ser på studioet som et positivt bidrag til nabolaget, og at de vil føle eierskap til produksjonene som besøker området.

Man kan arrangere åpen dag på studioet når det er opptakspause, slik at innbyggerne i regionen kan få se hva som foregår innenfor de fire veggene. Her kan man ha egne dager for naboer, skoleklasser, folkehøyskoler og lignende.

Studioet kan også ha et statistregister, eller en Facebook-gruppe, hvor man kan henvende seg til nabolaget når det oppstår et behov for statister. Som en forlengelse av dette kan det tenkes at studioet også kan ha et register eller en gruppe hvor man etterlyser enten leie eller kjøp av kostymer, rekvisitter og småjobber (elektriker, håndverker, syerske, etc). En annen mulighet er å arrangere bruksalg av kostymer og rekvisitter når en produksjon rigger ned, dersom de ikke ønsker å ta med seg eller lagre dette.

Ved å arrangere førvisninger eller utendørsvisninger (gratis eller til redusert pris) når det lanseres filmer eller serier som er spilt inn i studioet, vil naboene få et slags eierskap til det som har blitt produsert der. Ettersom Ringsaker per dags dato ikke har en kino, kan det tenkes at filmstudioet kan fylle noe av dette kulturelle tomrommet, og på sikt vil det kanskje også være naturlig å bygge en kino i tilknytning til filmstudioet som er åpen for alle og som har normal filmprogrammering tilsvarende resten av landets kinoer.

Når det kommer til støy fra verksteder og bygging av filmsett, anbefales det at studioet legger noen føringer for hvordan dette skal foregå for å forhindre å eksponere naboene for støy. Eksempelvis at bygging kun skal skje innendørs og/eller med lukkede porter etter 17.00. Det kan også være egne regler for å holde byggestøyen til et minimum i helger og ferier.

Hvilke næringer vil kunne få ringvirkningseffekter av studioet?

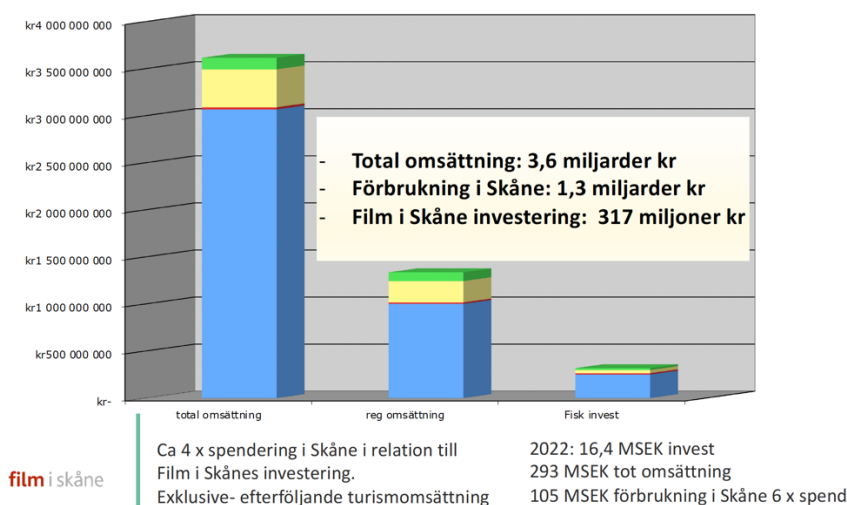
I dette kapittelet skal det ses nærmere på hva slags type ringvirkningseffekter man kan se for seg at regionen får som en følge av at det etableres et filmstudio på Ringsaker. Filmbransjen er en bransje som er avhengig av å kjøpe inn produkter, varer, tjenester, ekspertise og diverse fra et bredt spekter av aktører i næringslivet. Vi har identifisert minst 28 forskjellige bransjer eller tilbydere som mest sannsynlig kommer til å få litt ekstra oppdrag dersom WOOD STUDIO blir realisert.

En annen ting som er verdt å nevne før vi går nærmere inn på dette området, er at filmproduksjoner i aller høyeste grad kan ses på som en slags kapitalimport til regionen. Det vil si at penger som normalt ikke ville bli lagt igjen i regionen, blir lagt igjen, fordi regionen har et tilbud som veldig få andre har.

Det svenske regionale filmfondet i Skåne, Film i Skåne, har regnet seg frem til at TV-serien «Den tynne blå linjen», som ble laget i Malmø og Sør-Sverige, har gitt regionen en ROI (return on investment) tilsvarende 4,5 ganger det filmfondet gav produksjonen i tilskudd. Dette vet man fordi tilskuddsgiver krever at produksjonen tilgjengeliggjør alt av kvitteringer brukt på lokale varer og tjenester.

I Verksamhetsberättelsen til Film i Skåne for 2019, kan man blant annet lese at de investerte 18,4 millioner SEK i samproduksjon. Noe som igjen førte til at produksjonene brukte 79 millioner SEK i ansettelser i regionen, og kjøpte tjenester for totalt 194 millioner SEK.

Under en presentasjon hos Film i Skåne, gjennomført i forbindelse med research til denne mulighetsstudien, ble det av daglig leder (vd) presentert en oversikt over hvor mange millioner de har investert i produksjoner i regionen, og hvor mye det har skapt i form av forbruk.

Norsk Filminstitutt, stiller det samme dokumentasjonskravet til de produksjonene som mottar tilskudd gjennom insentivordningen. I en rapport skrevet av Olsberg SPI på oppdrag fra Norsk Filminstitutt, og som også blir omtalt i kapittelet om insentivordningen, anslås det at kapitalimporten gjennom insentivordningen har en return on investment på 4,7 ganger tilskudd gitt.

Filmspesifikke selskaper: Det kreves en hel del filmteknisk utstyr for filminnspilling som leies inn til hver enkelt produksjon. Det er ingen tradisjon for at et filmstudio eier slikt utstyr selv. Til det er utstyret for dyrt, altfor omfattende og stadig gjenstand for oppgraderinger og nye modeller. Bransjen består av en rekke spesialist selskaper som leier ut slik utstyr og som har ansatte med kompetanse for opplæring og rådgiving. Et produksjonsselskap som leier filmstudio til innspilling vil ha behov for å leie filmutstyr i en rekke kategorier; Kamerautstyr, Lysutstyr, Lydutstyr og Grip (kraner, skinnegang og andre elementer for å rigge kamera for bevegelse). Det er allerede selskaper i Innlandsregionen som i dag driver med utleie av filmutstyr – Dagslys og Creative Tecnology. Gjennom en filmstudio etablering vil disse få langt flere henvendelser for utleie av utstyr. I tillegg til utleie av film utstyr vil også deler av etterarbeidsprosessene være naturlig å legge til Innlandsregionen. Særlig etterarbeid på lyd – og grading (fargekorrigering).

Regnskap: Regnskapsfirmaer kan tilby tjenester som økonomisk rådgivning, budsjettering og bokføring for filmstudioet. De kan hjelpe med å håndtere økonomiske transaksjoner, administrere lønn og honorarer for produksjonsmedlemmer, og sikre at budsjettene holdes innenfor rammen. Gjennom grundig regnskapsføring gir de nødvendig oversikt over økonomien i filmstudioet og bidrar til å sikre at økonomiske ressurser blir brukt optimalt.

Catering: Cateringselskaper kan tilby måltidstjenester til filmstudioet, inkludert lunsj, snacks og drikkevarer, til både mannskapet og skuespillerne. De kan levere skreddersydde måltider som passer til produksjonsplanen og diettkravene til de involverte. Cateringtjenester sørger for at filmteamet får tilstrekkelig næring og energi gjennom opptaksdagen, og bidrar til trivsel og effektivitet på settet.

Rengjøring: Rengjøringselskaper kan tilby profesjonelle rengjøringstjenester til filmstudioet, inkludert rengjøring av soundstagen, kontorer, garderober og fellesområder. De kan sørge for at studioet opprettholder et rent og hygienisk arbeidsmiljø, fjerne søppel og avfall, og holde produksjonsområdene i god stand. Rengjøringstjenester bidrar til å skape et trivelig og trygt arbeidsmiljø for filmteamet og opprettholder et profesjonelt image for studioet.

Sikkerhet: Sikkerhetstjenester kan tilby beskyttelse og overvåkning av filmstudioet, inkludert adgangskontroll, vakthold og risikovurdering. De kan sørge for at bare autoriserte personer har tilgang til studioet og at filmproduksjonen foregår i trygge omgivelser. Sikkerhetstjenester bidrar til å opprettholde konfidensialitet rundt produksjonen, beskytte eiendeler og utstyr, og sikre personvern og sikkerhet for alle involverte.

IT-tjenester og IT-teknikere: IT-tjenesteleverandører og IT-teknikere kan bidra med flere aspekter av teknologisk støtte til filmstudioet. De kan håndtere oppsett og vedlikehold av datanettverk, servere og IT-infrastruktur, inkludert sikkerhetskopiering av data og IT-sikkerhetstiltak. IT-teknikere kan også hjelpe med installasjon og konfigurering av nødvendig programvare og maskinvare for filmproduksjonen, samt feilsøking og support ved tekniske

problemer. Deres ekspertise sikrer at filmstudioet har en pålitelig og effektiv IT-infrastruktur for å støtte produksjonsprosessene og dataadministrasjonen.

Snekkere: Snekkere kan bidra med bygging og tilpasning av filmsett og kulissene i soundstagen. De kan konstruere og tilpasse ulike scenografiske elementer, inkludert vegger, dører, vinduer, møbler og andre strukturer som er nødvendige for å skape de ønskede filmsettingene. Snekkernes ferdigheter og håndverk er avgjørende for å skape autentiske og funksjonelle filmsett som passer til historien og visjonen til filmproduksjonen. Regionen har mange store og små aktører som kan løse disse oppgavene.

Malere: Malere kan bidra med å gi filmsett og kulissene den ønskede visuelle estetikken. De kan påføre maling, lakk og dekorative finisher på ulike overflater, inkludert vegger, gulv, rekvisitter og annet scenografisk utstyr. Malere kan jobbe tett med produksjonsdesignere og kunstnere for å skape den riktige atmosfæren og stemningen for filmproduksjonen. Deres ferdigheter innen fargevalg, tekstur og dekorative teknikker er viktige for å bringe filmsettingene til live og skape visuell appell på skjermen.

Mekanikere: Mekanikere kan være involvert i filmproduksjonen på flere måter. For det første kan de bidra med vedlikehold og reparasjon av utstyr og kjøretøy som brukes under filmopptak, for eksempel kraner, grip-utstyr, kjøretøy for transport av utstyr og lignende. De kan også være ansvarlige for installasjon og oppsett av spesialisert filmutstyr, som kamerarigger eller lydsystemer. Mekanikere kan også hjelpe til med bygging av spesialtilpassede mekaniske enheter eller rekvisitter som kreves i filmproduksjonen. Deres tekniske ekspertise sikrer at alt utstyr og mekaniske elementer fungerer optimalt og oppfyller produksjonens behov.

Mekaniske verksteder: De fleste filmproduksjoner har behov for spesialtilpassede konstruksjoner i metall, plast eller glassfiber – ofte med hydrauliske eller pneumatiske løsninger for å få fleksibilitet og bevegelse. Innlandet som region er svært godt rustet med kompetanse og kapasitet til å løse slike oppgaver. Kompetansenettverket TotAL-gruppen, med utspring i miljøet på Raufoss, har 48 medlemsbedrifter i Innlandet, alle med fokus på industriell kompetanse og innovasjon. Noen andre aktuelle lokale bedrifter kan være:

- Moelven Mekaniske Verksted
- Dagestad Mek. Verksted
- TL MEK
- Ringsaker Industriservice
- Molstad Modell & Form
- Sylinderakutten

Elektrikere: Elektrikere spiller en viktig rolle i et filmstudio ved å håndtere installasjon, vedlikehold og reparasjon av elektriske systemer og belysning. De kan være ansvarlige for oppsett av scenelys, inkludert montering og posisjonering av lamper, kontrollsystemer og dimmere. Elektrikere kan også sikre tilstrekkelig strømforsyning til filmsettet og andre områder av studioet, samt håndtere sikkerhetstiltak knyttet til elektriske installasjoner. Deres kompetanse sikrer at filmproduksjonen har adekvat og pålitelig belysning og elektrisk infrastruktur for å skape ønsket visuell estetikk og oppfylle sikkerhetsstandarder.

Rørleggere: Rørleggere kan levere varer og tjenester til filmstudioet ved å installere og vedlikeholde rørsystemer som håndterer vannforsyning og avløp. De kan sikre at sanitærutstyr som toaletter, vasker og dusjer fungerer optimalt. Rørleggere kan også håndtere

installasjon og vedlikehold av varme- og kjølesystemer samt brannsikkerhetssystemer som sprinkleranlegg. Deres ekspertise bidrar til et funksjonelt og trygt miljø på filmstudioet når det gjelder vann- og avløpssystemer samt temperaturkontroll.

Frisører: Frisører kan bidra med hårstyling og hårbehandling for skuespillere og produksjonsmedlemmer under filmproduksjonen. De kan skape og opprettholde ønsket hårstil og utseende ved å klippe, style og farge håret i samsvar med karakterenes behov. Frisørene samarbeider tett med kostymedesignere og produksjonsteamet for å sikre at håret til skuespillerne er i harmoni med den visuelle helheten i filmen. Deres ferdigheter innen hårstyling bidrar til å skape autentiske og visuelt tiltalende karakterer på skjermen uten direkte involvering i sminkeaspektet.

Make-up-artister: Make-up-artister spesialiserer seg på sminke og ansiktsbehandling for skuespillere og produksjonsmedlemmer i filmstudioet. De kan skape ulike utseender, inkludert karakter-make-up, spoliaeffekter, aldring eller enhver annen estetisk påvirkning som er nødvendig for å oppnå filmens visjon. Make-up-artister er dyktige i bruken av sminkeprodukter, teknikker og verktøy for å forvandle skuespillernes utseende i tråd med filmens krav. Deres kreativitet og kunstneriske ferdigheter bidrar til å gi liv til karakterene og skape visuelt slående resultater på skjermen.

Skreddere: Skreddere kan bidra med tilpasning og produksjon av kostymer og klær til skuespillere og produksjonsmedlemmer i filmstudioet. De kan skape skreddersydde kostymer som passer perfekt til hver enkelt rolle og følger filmens tidsperiode, stil og estetikk. Skredderne kan håndtere alt fra konseptutvikling og mønsterlaging til søm og tilpasning av plaggene. Deres ferdigheter i tekstilhåndverk og forståelse av kostymedesign bidrar til å skape autentiske og visuelt imponerende kostymer som bidrar til å bringe karakterene i filmen til liv. Skredderne sikrer også at kostymene er funksjonelle og behagelige for skuespillerne under opptakene.

Sjåfører: Sjåfører kan spille en viktig rolle i filmproduksjonen ved å transportere skuespillere, produksjonsmedlemmer og utstyr til og fra innspillingsstedene. De kan være ansvarlige for å kjøre kjøretøy som passasjerbiler, varebiler eller lastebiler, avhengig av transportbehovene. Sjåfører må være pålitelige, ha god kjennskap til området og være i stand til å håndtere transportlogistikk effektivt. De bidrar til at produksjonen holder seg innenfor tidsplanen ved å sikre at alle nødvendige personer og utstyr kommer til rett sted til rett tid. Sjåførene spiller dermed en viktig rolle i å opprettholde produksjonens flyt og effektivitet.

Sjauere: Sjauere er fysiske arbeidere som kan bidra med tung løfting, transport og flytting av utstyr, rekvisitter og materialer på filmstudioet. De kan hjelpe til med lasting og lossing av utstyr fra kjøretøy, transportere det til riktig plass på settet eller i lagringsområder, og bidra til oppsett og demontering av filmutstyr. Sjauere spiller en viktig rolle i å opprettholde en effektiv arbeidsflyt ved å håndtere de fysiske oppgavene knyttet til transport og logistikk.

Restaurant: Restauranter i nærheten av filmstudioet kan dra nytte av filmproduksjonen ved å tilby et bredt spekter av mat- og cateringtjenester til skuespillere, mannskap og produksjonsteam. De kan samarbeide med filmstudioet for å tilby skreddersydde måltider og snacks som passer til produksjonens behov, og dermed skape en pågående inntektskilde gjennom cateringavtaler og jevnlig bestillinger.

Hotell: Hoteller i nærheten av filmstudioet kan tilby skuespillere, mannskap og produksjonsteam skreddersydde overnattingsfasiliteter med komfortable rom og nødvendige bekvemmeligheter som rask internett-tilkobling, arbeidsområder og romservice. De kan også gi spesialpriser og pakker for filmproduksjoner med langvarige opphold, samt tilgang til ekstra fasiliteter som møterom og treningsstudio. Dette gjør hotellene til en attraktiv overnattingsløsning for filmteamet, som kan generere kontinuerlig belegg og gjentatte bestillinger. Ved å imøtekomme behovene til filmproduksjonene kan hotellene skape en stabil inntektsstrøm og dra nytte av de hyppige overnattingsbehovene.

Utleieleiligheter og utleiehytter: Bedrifter som tilbyr utleieleiligheter og utleiehytter i nærheten av filmstudioet kan dra nytte av filmproduksjonene ved å tilby midlertidig bolig til skuespillere, mannskap og produksjonsteam. Disse boligene kan være fullt møblert og utstyrt med alle nødvendige fasiliteter, og tilpasses behovene til filmteamet. Ved å etablere attraktive avtaler og fleksible leiebetingelser kan utleieleiligheter og utleiehytter sikre kontinuerlig belegg og inntektsstrøm fra filmrelaterte leietakere. Deres nærhet til filmstudioet og tilpasning til filmindustriens behov gjør dem til en praktisk og attraktiv overnattingsløsning for filmteamet.

Lagerfasiliteter: Bedrifter som tilbyr lagerfasiliteter i nærheten av filmstudioet kan spille en viktig rolle i å støtte filmproduksjoner. De kan tilby sikre og romslige lagringsplasser for filmutstyr, rekvisitter og annet materiale som brukes under produksjonen. Lagerfasilitetene kan være utstyrt med egnet klimakontroll og sikkerhetssystemer for å beskytte verdifulle eiendeler. Ved å tilby fleksible leieavtaler og tilpasse seg produksjonenes behov, kan lagerfasiliteter skape inntekter gjennom langsiktige utleieavtaler og hyppig bruk av lagringsplassene. Deres tilgjengelighet og dedikasjon til filmindustrien gjør dem til et pålitelig alternativ for filmstudioet i håndteringen og oppbevaringen av utstyr og materiale.

Trykkeri: Et trykkeri kan være en verdifull ressurs for filmstudioet når det gjelder å produsere trykte rekvisitter til filmproduksjoner. De kan skape autentiske og tilpassede elementer som aviser, tidsskrifter, plakater, bokomslag og andre grafiske materialer som trengs i scenene. Trykkeriet kan bidra med design, trykk og kvalitetskontroll for å sikre at rekvisittene ser realistiske ut på skjermen. Deres ekspertise innen trykkteknologi og evnen til å lage troverdige rekvisitter kan bidra til å skape en autentisk og visuelt tiltalende filmopplevelse for publikum. Grafisk Partner i Brumunddal er et eksempel på en rutinert aktør med bred kompetanse og stor kapasitet, som kan få flere oppdrag gjennom etablering av filmstudio på Ringsaker.

Matvarebutikk: Matvarebutikker kan levere et bredt utvalg av matvarer og forsyninger til filmstudioet. Dette inkluderer ferske råvarer, forfriskninger, snacks, drikkevarer og andre nødvendige ingredienser for catering og matlaging på settet. Matvarebutikker kan også tilby spesialbestillinger av produkter som er unike for filmproduksjonen, som tematiske kaker eller spesifikke matvarer som er nødvendige for en bestemt scene. Ved å samarbeide med filmstudioet og cateringtjenester kan matvarebutikker sikre jevn tilførsel av mat og bidra til den totale effektiviteten og autenticiteten til filmproduksjonen.

Jernvare- og byggevarebutikk: Jernvare- og byggevarebutikker kan levere et bredt utvalg av verktøy, maskiner, utstyr, og byggematerialer som er nødvendige for ulike aspekter av filmproduksjonen. De tilbyr alt fra håndverktøy som hammer, skrujern og sag, til spesialiserte verktøy som sveiseutstyr, kraftbor og trykkluftverktøy. I tillegg kan de levere materialer som trevirke, metallprofiler, skruer, bolter og festemidler. Disse butikkene kan også gi rådgivning

og ekspertise innen bruk av verktøy og materialer, samt hjelpe med å finne løsninger for spesifikke behov i filmproduksjonen. Ved å samarbeide med filmstudioet kan jernvare- og byggevarebutikker sikre at alle verktøy-, utstyr- og byggematerialebehov blir møtt, og bidra til en effektiv, vellykket og profesjonell filmproduksjon.

Elektronikkbutikker: Elektronikkbutikker kan være en verdifull ressurs for filmstudioer ved å tilby et bredt utvalg av elektroniske produkter og utstyr som er nødvendig for en vellykket filmproduksjon. Dette kan inkludere ledninger, kabler, adaptere, harddisker, lagringsenheter, datamaskiner, skjermer og annet relatert utstyr. Elektronikkbutikker kan levere pålitelige kvalitetsprodukter som oppfyller filmstudioets behov for teknisk utstyr og tilkoblingsmuligheter. De kan også tilby veiledning og support for valg, installasjon og konfigurering av utstyret. Ved å samarbeide med elektronikkbutikker kan filmstudioer sikre tilgang til den nyeste teknologien og nødvendige elektroniske komponenter for å oppnå høy kvalitet og effektivitet i filmproduksjonen.

Kontorrekvisita: Leverandører av kontorrekvisita kan være en verdifull ressurs for filmstudioer ved å tilby et bredt spekter av kontorartikler og forsyninger som er nødvendige for den daglige driften av studioet. Dette kan inkludere alt fra skrive- og utskriftsmateriell (ark, post its), mapper og arkiveringsløsninger (ringpermer, skriveplate), skrivebordsutstyr og -tilbehør (penn, tusjer, sakser, teip), til elektroniske enheter som datamaskiner, skrivere og telekommunikasjonsutstyr. Leverandørene kan også tilby spesialbestillinger av spesifikke kontorprodukter som er unike for filmstudioets behov (f.eks. klappebrett). Ved å samarbeide med leverandører av kontorrekvisita kan filmstudioer sikre en jevn tilførsel av essensielle kontorartikler og utstyr, som bidrar til et effektivt og organisert arbeidsmiljø.

Interiørbutikk: Interiørbutikker kan levere et bredt utvalg av interiørprodukter og dekorasjoner til filmstudioet. Dette inkluderer møbler, tepper, gardiner, belysning, dekorative gjenstander og annet tilbehør som bidrar til å skape autentiske og visuelt imponerende scenografier. Interiørbutikker kan tilby spesialbestillinger og tilpasninger for å imøtekomme filmstudioets spesifikke behov og designkrav. Ved å samarbeide med interiørbutikker kan filmstudioer skape den ønskede atmosfæren og estetikken for sine produksjoner, og skape visuelt imponerende scener og miljøer som bidrar til filmens fortelling. Gjennom tilgang til et bredt spekter av interiørprodukter og ekspertise kan interiørbutikker være en verdifull ressurs for filmstudioer i å realisere sine kreative visjoner.

Kles- og sminkebutikk: Filmstudioer kan effektivt skaffe seg passende kostymer og sminke til produksjonene ved å samarbeide med kles- og sminkebutikker. Klesbutikker tilbyr et bredt utvalg av moderne klær og kostymer som passer til ulike karakterer og scener, mens sminkebutikker kan levere et variert spekter av kosmetikkprodukter og sminkeutstyr. Ved å dra nytte av begge butikkenes kompetanse og utvalg, kan filmstudioer sikre at skuespillere blir riktig kledd og sminket for hver rolle. Dette bidrar til å skape autentiske karakterer og en visuell appell i filmene. Samarbeidet med kles- og sminkebutikker gir filmstudioer en praktisk og tidsbesparende løsning for å skaffe nødvendige kostymer og sminkeprodukter, og bidrar til en jevn og effektiv produksjonsprosess.

Andre lokale ringvirkningseffekter

Filmteknisk kompetanse

På sikt vil også den filmtekniske kompetansen til filmarbeiderne i regionen øke, og det er naturlig å tenke at disse også vil kunne få jobber på andre produksjoner, eksempelvis på innspilling på locations andre steder i Innlandet (eller på Vestlandet og Østlandet for den saks skyld).

Lokale teatermiljøer

Lokale teatermiljøer vil også antakeligvis få positive ringvirkninger av studioet. Det kan tenkes at produksjoner vil ha et behov for å leie inn amatørskuespillere (og statistere), noe som kan øke produksjonserfaringen til skuespillerne og på sikt gi disse mer arbeid, både på lokale, regionale og nasjonale produksjoner.

Filmturisme

Ringsaker kan på sikt også oppleve økt turisme som følge av innspillinger som finner sted på studioet. I Ystad i Sverige, hvor de har spilt inn godt over 40 Wallander-relaterte filmer og serieepisoder, har svenske, britiske og tyske turister, som normalt ikke ville besøkt Ystad, lagt turen til byen for å delta på guidede turer i byen og omvisninger i studioet. Filmturisme er et på mange måter et eget fagfelt og en mulig ringvirkningseffekt som denne mulighetsstudien ikke har som mål å redegjøre for, men det er ikke unaturlig å tenke seg at noe lignende kan skje på Ringsaker dersom en dramaserie over flere sesonger eller filmserie spilt inn på studioet (og andre steder i regionen) får fotfeste blant publikum.

Mulige spesielle «fortrinn» ved en studioetablering i Ringsaker

Virtuell produksjon

Virtuell produksjon (også kalt VP) er en produksjonsteknikk som går ut på å kombinere skuespillere og rekvisitter med virtuelle sett og omgivelser som vises/projiseres på horisontalt buede skjermer/lerret, og som involverer bruk av avansert datagrafikk (eller ferdig innspilt 180- eller 360-graders video) og spesialdesignede programvareverktøy som får kamera og skjerm/lerret til å «snakke sammen».

Skuespillerne og rekvisitter blir med andre ord filmet mot en skjerm/et lerret som viser de virtuelle omgivelsene i sanntid ved hjelp av avanserte kamerasporingsystemer, som kontinuerlig registrer kameraets posisjon i forhold til skjerm/lerret og justerer bildet for å sørge for at omgivelsenes perspektiv, dybde og størrelsesforhold stemmer overens med skuespilleren og kameraet. Nedenfor kan man se et bilde fra produksjon av Disney-serien *The Mandalorian*.

En av fordelene med virtuell filmproduksjon er at den gir filmskapere høy grad av kreativ frihet når det kommer til å designe de virtuelle omgivelsene. Man kan for eksempel skape realistiske og detaljerte historiske omgivelser eller urealistiske og fantasifulle omgivelser som det ville vært kostbart å bygge med vanlige kulisser, eller skape omgivelser som kun finnes på andre siden av jordkloden, som jungel eller ørken, eller omgivelser som er for farlige å oppsøke med fullt filmcrew, som vulkankrater og isflak. Det er viktig å påpeke at selv om det her snakkes om virtuelle omgivelser, ikke er snakk om å *ikke* lengre bygge fysiske filmsett rundt skuespillerene. Det som, ifølge den norske produksjonsdesigneren Jørgen

Stangebye Larsen (som skriver en doktorgrad om VP og har jobbet med VP i USA sammen med regissøren Hans Petter Moland), gjør virtuell produksjon interessant er å muligheten til å kombinere virtuelle omgivelser med fysiske omgivelser. Han påpeker

Forskjellen mellom virtuell filmproduksjon og green screen-produksjon, er at virtuell filmproduksjon gir filmskaperne og skuespillerne en umiddelbar visuell tilbakemelding. I stedet for å måtte forestille seg hvordan scenen vil se ut senere i postproduksjonsprosessen, som ved green screen-produksjon, kan de se de virtuelle omgivelsene og visuelle effektene i sanntid på skjermen/lerretet. Dette gjør det enklere for skuespillerne å reagere på- eller spille mot de virtuelle elementene (eksempelvis en tornado som nærmer seg), og gir en mer sømløs integrasjon mellom virkelige og virtuelle komponenter enn hva tradisjonelt har vært mulig med green screen-produksjon. Selv om virtuell produksjon kan skape imponerende visuelle effekter som ikke kunne vært mulig på andre måter, kan det være utfordrende å oppnå den samme graden av realisme som i virkeligheten. Sånn sett er teknologien fortsatt nærmere green screen-produksjon enn tradisjonelle filmsett.

En annen fordel med virtuell filmproduksjon er effektiviteten den bringer med seg. Ved å bruke virtuelle omgivelser kan produksjonstiden i mange tilfeller reduseres betydelig, da det ikke vil være et like stort behov for å bygge og transportere store fysiske sett eller vente på at værforholdene skal være gunstige (ved utendørsopptak). Samtidig er det viktig å ta i betraktning at de virtuelle omgivelsene forutsetter en annen form for forarbeid, som flytter mye av VFX-jobben fra post- til pre-produksjon. De virtuelle omgivelsene må være nøye planlagt, designet og implementert i studio før innspillingen begynner. Endringer under og etter innspilling er i teorien mulig, men kan vise seg å være komplisert, tidkrevende og fordyrende i praksis.

Virtuell produksjon involverer en annen type kompetanse og samarbeid mellom avdelinger og fagpersoner enn hva som er vanlig på et filmsett, eksempelvis må regissører, skuespillere, dekoratører og fotografer lære seg å kommunisere og samarbeide med 3D-animatører, VFX-artisten og spesialiserte teknikere. Koordineringen mellom avdelingene kan være utfordrende og krever en god kommunikasjonsstruktur og samarbeidsevner.

Virtuell produksjon som produksjonsteknikk er foreløpig ikke er tatt så mye i bruk i den norske filmbransjen, men det burde ikke stanse Ringsaker Kommune og Filmstudioet på Ringsaker fra å undersøke mulighetene for å også slå seg opp på virtuell produksjon. Det er viktig å merke seg at selv om virtuell produksjon per dags dato har noen utfordringer og «voksesmerter», utvikler teknologien seg raskt, og mange av disse utfordringene kan bli adressert og løst over tid.

Keith A Mellingen, Cluster Manager for VRINN på Hamar, sier at regionen har gode forutsetninger for å lykkes med virtuell produksjon. Han mener videre at regionen har potensial til å bli et viktig knutepunkt for filmproduksjon, ikke bare i Norden, men også på et internasjonalt nivå. Som den eneste regionen i Norden med en konferanse og prisutdeling for VR-opplevelser og 360-filmer, Nordic VR Forum / VRINN Awards, har distriktet et sterkt grunnlag for å fremme innovasjon og kvalitet innenfor fagfeltet. Regionen har også selskaper som har jobbet med 360-filmformatet i over et tiår, og besitter unik kunnskap, noe som kan være verdifullt for filmstudioet.

Med et bredt nettverk av lokale bedrifter, globale forbindelser og en anerkjent spillskole, har VRINN blant annet et sterkt støtteapparat som kan bidra i arbeidet med å etablere et VP-

miljø. Spillskolen i Hamar har ekspertise i spillmotorer som nå brukes til virtuell produksjon, og Hamar er dessuten vertskap for et av de beste motion capture-studioene i Skandinavia, INN MoCap, som gir et høyt nivå av teknisk kompetanse og infrastruktur.

Hamarbaserte Paal Rui, en norsk klipper og VFX-artist med lang erfaring fra internasjonal filmbransje, skrev dette på e-post da han fikk høre om denne mulighetsstudien. Hans ord oppsummerer godt hvorfor det er høyst relevant å se på virtuell produksjon i forbindelse med en eventuell studioetablering:

«Dette er en helt spesiell tid i filmproduksjons-universet. I skrivende øyeblikk skjer det store endringer i hvordan man produserer levende bilder og industrien er i ferd med å sette standarder som kommer til å vare en god stund fremover. Det er veldig mye som ikke er satt enda – for dette er i konstant forandring – men dette er også tiden man må begynne å utvikle kompetanse for virkelig å henge med eller, enda bedre, være i forkant. Det vil ikke være en enkel sak å oppnå suksess i dette segmentet – man må bygge bevisst både i form av infrastruktur/utbygging og samling av talent – men det er opplagt mye som ligger til rette for at det kan skje i sammenheng med det dere holder på med og jeg tror det finnes smarte måter å utvikle på hvor man ikke går all-in i første fase, men man legger til rette for noe som kan vokse seg til å bli noe stort over tid. I beste fall kan det bane vei for en gullalder i norsk filmproduksjon og det verste som kan skje er at man blir en av mange. Irrelevant blir man ikke.»

Undervisning

Gjennom Den Norske Filmskolen på Lillehammer, er Innlandet en region med mye ressurser og kunnskap knyttet til filmfaget. Å bygge Norges største og mest moderne studio i samme region, bør gi reelle samspillmuligheter mellom filmskolen som kunnskapsressurser og filmstudio som arena for praktisk læring. Det er opprettet dialog og gjennomført møter med Høgskolen på Lillehammer, som parallelt med denne rapporten selv utreder mulighetene for permanente løsninger for bl.a. etter- og videreutdanning for filmbransjen. I byggingen av filmstudio bør det legges til rette for noen arealer som i kombinasjon med annen bruk kan fungere til undervisningsformål. Det er mange former for undervisning og opplæring som filmstudio kunne tilbudt, og delt opp i målgrupper og innhold kan det se slik ut:

Skoleelever på videregående i Innlandet kan besøke filmstudio for å se hvordan en filminnspilling foregår, og få innføring i hvilke profesjonsområder/yrker som finnes knyttet til filmproduksjon.

Trainee-/hospiteringsplasser/årsstudium kunne vært tilbudt unge rett etter videregående som ½- eller 1 års-modul, der hensikten er å bli kjent med filmbransjen gjennom å jobbe som produksjonsassistent ved filmstudioet.

Bachelorutdanningen på Den Norske Filmskolen kunne lagt inn moduler i utdanningen der de besøkte filmstudio og fulgte produksjonsprosesser. Filmstudioet burde også i teorien også kunne brukes av studentene til produksjon av kortfilmer og eller avgangsfilm, til en lavere pris enn markedspris, dersom studioet har ledig kapasitet.

Etter- og videreutdanning for filmfolk med fartstid og erfaring, og her er særlig VP-produksjon aktuelt, da filmstudio vil være langt fremme på dette feltet med tanke på utstyr og caser.

Spillutviklere og spillstudenter

Dersom filmstudioet tilbyr fasiliteter knyttet virtuell produksjon, et fagområde som er nært beslektet med utvikling av dataspill, bør det også vurderes om det også skal tilbys undervisning rettet mot spillutviklermiljøet. I den forbindelse er det gjennomført møter med det svenske selskapet Gamechanger som har bygget opp kortere utdanninger innen spillutvikling. Dette kunne vært i kategorien årsstudium, og det vil være naturlig å fortsette dialogen med Gamechanger rundt dette.

Miljø- og bærekraft

I et prosjekt som dette, er det åpenbart at hensynet til miljø og bærekraft er et svært viktig perspektiv som både kommune, fylkeskommune, næringsliv og utbyggere er opptatt av. Miljø og bærekraft er en del av en større utredning, men mulighetsstudien har likevel sett på noen elementer i byggeprosessen og studiodriften fra dette perspektivet. Bærekraft i denne sammenheng er svært positivt, ikke bare på grunn av det åpenbare – hensyn til miljøet –, men også at det gir mange muligheter til å gjøre hele studioprosjektet mer solid som forretningsprosjekt. Denne mulighetsstudien har valgt å fokusere på fire områder knyttet til miljø og bærekraft.

Byggeprosessen

Byggebransjen har i lang tid vært opptatt av å redusere sitt klimaavtrykk, og så godt som alle selskaper i bransjen setter dette svært høyt i alle ledd av sine byggeprosesser. Studioprosjektet vil åpenbart måtte stille krav til utbygger om dette, det være seg gjenbruk og videresalg av brukbart materiell og verktøy som er kjøpt inn til prosjektet, avfallshåndtering av materiale, begrensning av miljø- og helseskadelige kjemikalier i byggevarer, byggets energibehov, kildesortering på byggeplassen m.m.

I materialbruk kan man også gjøre bærekraftige valg. Filmstudioer generelt, er stort sett ganske stygge bygg, fordi deres primærfunksjon er å være lys- og lydette. De ligger også ofte til på en slik måte at hvordan de ser ut ikke spiller noen rolle, og materialvalg gjøres basert på bruk og pris. Men ved å sette bærekraft inn som et element i konstruksjonsprosessen, er det naturlig å se på muligheten for å bruke treverk i konstruksjonen. Treverk er fornybart, strekt, lett og holder CO2 ute av atmosfæren – og de hygroskopiske effektene gir godt innelima. Limtre brukes stadig mer som bærende konstruksjon i store bygg. Elgiganten i Sverige bygger nå Nordens største lager-/logistikkbygg, og den bærende konstruksjonen i det 86.000 kvadratmeter store bygget består i sin helhet av limtre fra Moelven.

Ved velge lokalt treverk som byggemateriale, begrenses påvirkningen på miljøet. I tillegg til Moelven, har distriktet mye unik kompetanse innenfor Norwegian Wood Cluster (NWC), med blant andre VYRK og Hunton.

Ringsaker har allerede tatt en solid posisjon på bruk av tre som byggemateriale. Ved å bruke treverk som hovedmateriale i et filmstudio, styrkes denne posisjonen ytterligere. Sigbjørn G. Berstad, tidligere leder for Voll Arkitekter, som tegnet Wood Hotel, sier:

«Et filmstudio vil neppe bli en spektakulær som Mjøstårnet, men med bruk av limtre i konstruksjonen og treverk i fasadene, er det fullt mulig å skape naturlig slektskap til Wood Hotel – uten at det virker konstruert.».

Studioets interne drift

Et filmstudio har ikke utleiedrift hver dag hele året, men har perioder med mye drift og er storforbruker av energi, for så å være ganske tomt etter endt produksjon før neste er i gang igjen. Likevel står det enorme bygget der, og skiller seg på den måten fra andre virksomheter i for eksempel store kontorbygg. I utleieperioder er det opp til 200 årsverk i studioet, mens det i perioder uten utleie er 3–4 årsverk. Det vil derfor være essensielt at driftsselskapet har solid kontroll på energibruk og logistikken rundt dette. Man har en drift som krever at noen er gode på den typen logistikk, det være seg å opp- og nedjustere matleveranser, varmtvann, søppelhenting og varme. Dette vil være en oppgave driftsselskapet må være bevisst på, av både kostnads- og miljøperspektiv.

Studioets eksterne drift

I periodene filmstudioet er i bruk, er det, i tillegg til de mer «vanlige» miljøtiltakene, særlig én faktor som kan gi utslag på klimaavtrykket. Studioet bør jobbe aktivt med å knytte til seg partnere i lokale og regionale håndverker-, tjeneste- og servicebedrifter som kan bistå produksjonene med alt de trenger. Det gjør at man unngår at produksjonene tar meg seg unødvendig personell og pre-produserte kulisser og annet nødvendig utstyr som kunne vært laget lokalt. Å ha noen faste partnere på disse tjenestene, som kan lære seg og forstå hvordan de best jobber med en filmproduksjon, gjør at driftsselskapet med trygghet kan tilby og koble sammen produksjonen og tjenesteleverandørene. Med denne modellen kan man også kunne lage et klimaregnskap per produksjon som kan vise synlige effekter knyttet til konkrete bærekraftsmål. En helt konkret idé for å få dette til å fungere, er at kommunen og fylkeskommunen lager en insentivordning, der produksjoner som benytter seg av lokal arbeidskraft og lokale tjenester og materiale, får en økonomisk kompensasjon. En slik insentivordning vil være tjenlig for alle parter: Studioet vil ha mer å tilby produksjoner som legger sin produksjon til Ringsaker, produksjonene får økonomisk kompensasjon, som de alltid er på jakt etter, og kommunen vil få økte skatte- og avgiftsinntekter når lokale bedrifter får mer å gjøre – og kan bruke av disse midlene til å finansiere insentivordningen.

Annen bruk

Som det er omtalt flere steder i rapporten, anbefales det at studioets lokaler også leies ut til ikke-filmrelatert bruk, eksempelvis livearrangementer, eventer, utstillinger og konferanser. Dette er ikke bare økonomisk gunstig, men også gunstig med tanke på bærekraft. Med dette studioet bygger man et stort lokale som er attraktivt for andre bransjer, og som egner seg for flerbruk. Bygget og dens utforming, med store haller og tilknyttede rom, kan være til nytte for aktører i både kommune og næringsliv, og begrenser behovet for å bygge egne arenaer for disse.

Veien videre

Det å bygge et filmstudio som beskrevet i denne rapporten er noe som mulig vil bety mye for hele det nordiske produksjonsmiljøet. I tillegg kan det være den faktoren som gjør at større internasjonale produksjoner som jakter på norsk natur totalt sett velger å legge innspilling i Norge. På det praktiske planet vil Stig og Stein som står bak både rapporten og initiativet, sette i gang prosessen med å etablere et utviklingselskap som formelt vil eie dette prosjektet fremover. De største oppgavene vil være:

Insentivordninger

Insentivordninger er både nødvending og vanlig som en faktor ved valg av studio. Derfor er det viktig for fremdriften i dette prosjektet å snakke med både Norsk Filminstitutt og det regionale filmfondet FilmInvest for å få belyst mulighetene for å få plass støtteordninger som er på linje med studioer i andre land. Her kan det også være aktuelt å snakke med både kultur – og næringsdepartementet, samt Innlandet Fylkeskommune og Ringsaker Kommune.

Ringvirkningsøkonomi

I tillegg er det i rapporten beskrevet hvordan en region som har et filmstudio får store ringvirkningsøkonomieffekter. Kartlegging av de aktørene som vil kunne profitere på dette og starte en dialog for å se om det finnes interesse og vilje til å bidra videre i prosessen er oppgaver som er naturlig å begynne med.

Arena for utdanning

Et moderne filmstudio er en arena for kompetanseheving av bransjen, hospitering og etterutdanning. Per dags dato finnes det ikke noe slikt her til lands. Her vil det være naturlig å starte dialogen med bransjen sine interesseorganisasjoner samt studiestedene for film og TV-utdanning.

Forprosjekt med utbygger, finansiering og tomt

Foreløpig er det kun enkle skisser på selve studiobygget, og det bør raskt opprettes dialog med en utbygger som igjen kan være bindelegg til nødvending fag kompetanse for å få laget mer detaljerte prosjektbeskrivelser av selve bygget. I tillegg vil det også være relevant å komme i dialog med banker og investorer samt gå i dialog med Ringsaker Kommune om tomt.

Vedlegg 1: Studietur – datainnsamling:

Ystad Studio - 19. Juni - Ralf Ivarsson, vd (daglig leder)

Ystad Studio ble etablert i 2003/2004 i en gammel militærleir i Ystad i Skåne, en snau time vest for Malmö. Initiativtager for etableringen var Film i Skåne, Sør-Sveriges regionale filmfond. Film i Skåne hadde vært co-produsent på en serie med Wallander-filmer innspilt i Malmø, og skulle i gang med flere, da forfatteren Henning Mankell foreslo å endre innspillingssted til Ystad ved Skånes sørkyst.

Det svenske forsvaret skulle ut av sine lokaler i Ystad, og blant bygningsmassen var det en hall for luftvernskanoner/rakettbatterier som relativt enkelt kunne bygges om til filmstudioer. Forsvaret solgte eller overdro bygningsmassen til Ystad kommunes næringseiendomsselskap. Dette selskapet er eid av det offentlige, men driftes som om det var kommersielt. Film i Skåne, som også er i offentlig eie, leier med andre ord kommersielt fra et annet kommunalt foretak. Til å begynne med tok Film i Skåne seg av det meste av oppussing og vedlikehold i forbindelse med bygningsmassen, men i de senere årene har dette ansvaret blitt overlatt til kommunen.

Det var god takhøyde i hallene og dessuten var takene skrå, noe som reduserte noe av behovet for å lydisolere. Noe av det første som ble gjort med den eksisterende bygningsmassen var å bygge en ny garasjeport utenpå den gamle, for å redusere lys- og lydinnslipp. Det ble også montert skinneganger for Moltonduk oppunder taket i begge hallene, for å ytterligere redusere lyd- og lysinnslipp. Den sorte duken bidro også til at man ikke hadde et like stort behov for å sortmale veggene, som for øvrig består av eksponert murstein.

Det ble tidlig bestemt at man skulle dele inn kanonhallen i to haller, begge på cirka 600 kvm, slik at man kunne leie ut til to produksjoner parallelt. Servicerommene ble også delt i to, slik at hver produksjon fikk omtrentlig 750 kvm å boltre seg på. Denne løsningen ble etter hvert endret, da det ble litt mye «armer og bein» med to produksjoner samtidig på studioet. Nå leier man hovedsakelig ut én eller begge hallene til én produksjon om gangen, og produksjonen disponerer også alle servicerommene (om lag 1500 kvm).

Film i Skåne er en velkjent co-produsent og finansieringskilde i Sverige. Filmfondet får inn om lag 300 prosjektsøknader hvert år, men inngår bare samarbeid med 10 % av disse. Pengene Film i Skåne investerer er i all hovedsak statlige midler tildelt fra det svenske kulturdepartementet. På et normalt år utgjør midlene et sted mellom 12 og 20 millioner SEK. I tillegg til å støtte produksjoner, investerer også Film i Skåne gjennom å tilby billig studioleie.

For å kunne møte fremtidens produksjonsmessige behov har Film i Skåne investert i et 180-graders lerret til 250 000 SEK. På dette kan man projisere VFX-skapte kulisser eller tidligere innspilt materiell, og få nesten de samme gradene av refleksjon fra skjermen som man ville fått ved bruk av LED-skjermer. I taket over skjermen kan man enten henge RGB-lamper, lavopløselige LED-skjermer eller andre lyskilder som kan sammenkobles og synkroniseres med det som projiseres på skjermen. På denne måten vil lyssettingen fremstå som enda mer helhetlig eller «naturlig». Projektorer kan leies av en håndfull av selskaper lokalisert rundt om i Sverige. En av leverandørene som ofte har blitt benyttet i Ystad er Cinegrace VFX, som blant annet leier ut laserprojektorer. Hvor mange projektorer som benyttes vil avhenge av

hver spesifikk produksjon – noen trenger 2, andre 5. Prosjektorene monteres i taket slik at ikke skuespillerne, rekvisitter og andre gjenstander plassert mellom skjerm og kamera kaster synlig skygge på lerretet.

Ystad Studio har, utover denne skjermen, minimalt med eget teknologisk utstyr som kan leies ut eller benyttes av innbookede produksjoner. En av hovedårsakene til dette er at utstysleverandører ofte er en viktig finansieringspartner eller -kilde i dagens filmproduksjoner, gjennom å låne bort utstyr mot kreditt eller eierskap i filmen. Dessuten ønsker man i Film i Skåne å holde kostnadene til studioet nede, og dersom man hadde eid og leiet ut eget utstyr ville dette antakeligvis ført til ekstra lønns- og vedlikeholdskostnader. Teknisk utstyr er dyrt når det er nytt og reduseres relativt raskt i verdi etter hvert som ny teknologi lanseres.

Film i Skåne har, i kraft av å være et regionalt filmfond, også et samfunnsoppdrag når det kommer til utdanning, etterutdanning og kursing. De samarbeider blant annet med regionale Folkehøyskoler og også nasjonalt med Svenska Filminstitutet for å kunne tilby relevante kurs til filmarbeidere.

Filmstationen - 20 juni - Thomas Kristensen, grunnlegger og eier

Thomas Kristensen eier, i tillegg til Filmstationen, deler av de norske utstysleverandørene Dagslys og Kamerautleien, og deres studio i Nydalen kalt Oslo Filmstudio.

Filmstationen i Værløse i Danmark, cirka 30 minutter nordvest for København sentrum, ble etablert i 2004 av Thomas Kristensen og Anders Engelbrecht, to filmarbeidere. Thomas og Anders hadde vokst opp sammen i den danske filmbransjen, som henholdsvis Grip og Scenograf, og var begge lei av midlertidige studiofasiliteter rundt omkring i Danmark. De så begge et behov for et filmstudio med nærhet til København, hvor mesteparten av filmbransjen befant seg. På en gammel flyplass, som tidligere huset det danske forsvaret, fant de sitt permanente sted.

Filmstationen, som ble navnet, dekker 143 000 kvm med mark i det syd-vestlige hjørnet av flyplassen og fordeles på to kommuner. Omtrent 32 000 kvm av dette er bygninger. Filmstationen kjøpte området av kommunene i 2011, etter å ha leid i 12 år. Kommunene og Filmstationen har også gått sammen om å lage en ny reguleringsplan for området, og definert flere nye tomter på samme område som kan være aktuelle for nybygging. Filmstationen kan, dersom de ønsker det, «sette spaden i jorden i morgen» og begynne utbygging av ytterligere 40 000 kvm. Eierne har en plan om å bygge to nye studioer, begge i størrelsesorden 2100 kvm ekskludert servicerom.

Av den eksisterende bygningsmassen på 32 000 kvm finner man blant annet tre studioer på henholdsvis 1702 kvm, 1392 kvm og 260 kvm. Studioene er gamle flyhangarer, samt et verksted som ble brukt til flymotorer. Diverse arbeid ble utført på lokalene slik at de ble egnet som studio. Gulvet ble avrettet. Vinduer ble tildekt med paneler, og vegger og tak ble malt sort. Hallene ble også akustikkregulert ved at man satte opp lyddempende paneler på vegger og i tak. Akustikken i den store hallen tilsvarer den samme som i en normal stue, men det betyr ikke at studioet er lydisolert – lyd utenfra kan fortsatt høres på innsiden og vice versa.

De resterende kvadratmeterne med bygningsmasse består av kontorer, verksteder, lager, kjøkken og hva nå enn leietakerne på Filmstationen måtte ha som virksomhetsområde. Filmstationen skiller seg fra studioene på Jar, Trollhättan og Ystad i den forstand at de i større grad har klart å etablere en «filmby» rundt studioet. I den filmbyen finner man over 115 leietakere, hvorpå 60–70 % driver med næring som er relatert til eller kan brukes i filmbransjen. De resterende leietakerne driver primært innen kunst og kultur. Ifølge Thomas er det viktig å etablere et miljø rundt et filmstudio. Det at en innbooket produksjon har nærhet til bedrifter som kan bygge kulisser, noen som driver kostymeutlån, eller et lager hvor det finnes utstyr som kan leies, har sine åpenbare fordeler både tids- og klimamessig.

I tillegg til å bygge nye studioer, har Filmstationen planer om å bygge et hotell myntet på filmarbeidere, få på plass en skole for etterutdanning og kurs, samt bygge om en gammel murvilla til en café – og på sikt tiltrekke seg flere produksjonsselskaper.

Vedlegg 2: Kundegrunnlag – Liste over aktører:

Norske Produksjonsselskaper

Nedenfor følger en oversikt over noen av de største og mest produktive produksjonsselskapene her til lands. Rekkefølgen er tilfeldig, og listen gir heller ikke en komplett oversikt over selskapenes tidligere prosjekter, kun et lite utvalg av drama/fiksjonsprosjekter. Dersom det ikke står oppgitt eierskap betyr det at selskapet er privateid.

Nordisk Film Production

Grunnlagt i 1993. Eid av det danske mediekonsernet Egmont gjennom Nordisk Film. Produserer både for film og TV. Har produsert filmer som Kampen om Narvik, Olsenbanden Siste Skrik, Tunnelen, og serier som Fenris og Twin.

Filmkameratene

Grunnlagt i 1986. Eid av det svenske mediekonsernet Bonnier gjennom SF Studios. Produserer hovedsakelig film, som Børning og Vikingulven, men har også produsert TV-serien Kampen om Tungtvannet.

Fantefilm

Grunnlagt i 2005. Deleid av Nordisk Film Distribusjon. Har produsert filmer som Den Største Forbrytelsen, Nordsjøen, Skjelvet, Bølgen, Prøysen-filmene.

Motion Blur

Grunnlagt i 2012. Deleid av SF Studio. Har produsert filmer som Troll, Amundsen og Den 12. Mann, og serier som Post Mortem: Ingen dør på Skarnes og Oljefondet.

Maipo Film

Grunnlagt i 2001. Deleid av Nordisk Film. Har produsert filmer som Solan og Ludvig-serien, Dianas Bryllup, Flukten over Grensen og TV-serien Lykkeland.

Paradox

Grunnlagt i 1998. Heleid av SF Studios. Har produsert filmer som Knerten og Sjøormen, Kongens Nei, Utøya 22. juli og TV-serien Utmark.

Storm Films

Grunnlagt i 1996. Har produsert filmer som Full dekning, Tre nøtter til Askepott og Dragevokterens jul.

Qvisten Animation

Grunnlagt i 1998. Produserer animasjonsfilmer som Helt Super, Kaptein Sabeltann, Kutoppen, Folk og røvere i Kardemomme by. Selv om mange av animasjonsfilmene til Qvisten er dataanimert, hender det at de produserer stop-motion, altså dukke-animasjon, som igjen krever bruk av filmstudio.

Motlys

Grunnlagt i 1987. Har produsert filmer som Ninjababy, Håp, Barn og TV-serien Heimebane.

Mer film

Grunnlagt i 2011. Har produsert filmer som Krigsseileren, Ellos Eatnu – La elva leve og De Uskyldige.

Miso film

Grunnlagt i 2004. Dansk produksjonsselskap med eget selskap i Norge, eid av Freemantle. Har produsert filmer som Blasted og Alle utlendinger har lukka gardiner.

Cinenord

Grunnlagt i 2004. Har produsert Karsten og Petra-filmene, Varg Veum-filmene og TV-seriene Wisting og Atlantic Crossing.

Hummelfilm

Grunnlagt i 2011. Har produsert filmer som Den siste våren, Ingenting å le av og TV-seriene Hodejegerne – Den første løggen og Okkupert.

4 ½

Grunnlagt i 1998. Har produsert filmer som Ut og stjele hester, Spionen og Grand Hotel.

Handmade Films in Norwegian Woods

Grunnlagt i 2013. Har produsert filmene Marerittet, Astrup – Flammen over Jølster, og Villmark-filmene, samt co-produsert Tunnelen.

Einar Film og Fortelling

Grunnlagt i 1996. Har produsert TV-serier som Delete me og Kids in crime, samt konsertfilmen Adjø Montebello.

Tordenfilm

Grunnlagt i 2003. Har produsert Knutsen og Ludvigsen-filmene, og serier som Kuppel 16, Made in Oslo og ZombieLars.

Fenomen

Grunnlagt i 2012. Har produsert seriene Rådebank og Vi lover et helvete.

Feelgood

Grunnlagt i 2003. Eid av danske Monday Media. Har produsert seriene Neste Sommer, Hvite Gutter, Basic Bitch, Aldri Voksen og Helt perfekt.

Seafood

Grunnlagt i 2014. Har produsert seriene Nissene på låven, Parterapi, Farfar og Familien Lykke.

Freemantle

Grunnlagt i 1994 i England, eget selskap i Norge gjennom oppkjøp. Har produsert TV-serien Exit.

Plan-B

Grunnlagt i 2014. Har produsert TV-serien Kjære Landsmenn.

Monster

Grunnlagt i 2002. Eid av Freemantle. Har produsert filmen Lørenskog Dissappearance og TV-seriene PØRNI, Furia, Nobel, Unge Lovende og Nede.

Rubicon

Grunnlagt i 1993. Eid av det franske mediekonsernet Banijay. Har produsert serier som Beforeigners, Jordbrukerne, Lovleg og Lilyhammer.

Oslo Company

Grunnlagt i 2016. Har produsert seriene Hjem til Jul, Alt du elsker og Russebussen.

The Global Ensemble

Grunnlagt i 2020. Har produsert filmene Julestorm og Royalteen, samt TV-serien Julestjerna.

Selskaper som co-produserer med internasjonal bransje i Norge

TrueNorth

Grunnlagt på Island i 2003. Har kontorer på Island, Færøyene, Grønland, Kanariøyene og i Norge, Sverige, Finland og Hellas. I Norge har de vært med å produsere storfilmer som 007: No Time to Die, Tenet, Mission: Impossible – Dead Reckoning, Dune og HBO-serien Succession.

TrueWest

Grunnlagt i Bergen i 2014. Har jobbet på internasjonale filmer som Snømannen, Downsizing og Netflix-seriene The Innocents og Ragnarok.

Loopfilm

Grunnlagt i Oslo i 2007. Har jobbet på internasjonale filmer som Ex Machina og Harry Potter og Halvblodsprinsen.